

**БАЛКАНСКАТА ВОЙНА
1912 – 1913 Г. –
ВОЙНА ОСВОБОДИТЕЛНА**

**Балканската война и Сливенската
гимназия**

**ПРИРОДО-МАТЕМАТИЧЕСКА ГИМНАЗИЯ
„ДОБРИ ЧИНТУЛОВ” – СЛИВЕН**

БАЛКАНСКАТА ВОЙНА 1912 – 1913 Г. – ВОЙНА ОСВОБОДИТЕЛНА

Съставител Цвета Башева

Редакторски екип: Таня Еленска, Мариана Милева

Издателство *ЖАЖДА*

Възпроизвеждането е разрешено при посочване на източника.

Сливен, 2012

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Предговор от Таня Еленска, учител по история в ПМГ „Добри Чинтулов“.
2. Българите, светът и Балканската война
3. Строителите на Българската армия - герои от Балканската война 1912 – 1913 г.
4. Сливенските полкове в Балканската война 1912 – 1913 г.
5. Интервю с д-р Стефан Лисицов – син и внук на командири на 11. Сливенски пехотен полк.
6. Учители от първата Сливенска гимназия в саможертва.
7. Васил Димитров – летописец на Балканската война, композитор и учител.
8. Свободата - идеал за учениците от първата Сливенска гимназия.
9. Синове на Сливен за освобождението на поробените братя.
10. Свидетелства за Балканските войни в Художествената галерия „Димитър Добрович“ в Сливен.
11. Да пренесем паметта на освободителите в бъдеще.
12. Послеслов.
13. Използвана литература.

ПРЕДГОВОР

През 2012 година се навършват 100 години от Първата Балканска война. Настоящият сборник е посветен на тази дата и на мястото, което Сливенската гимназия има във всички процеси, свързани с войните за национално обединение и със създаването на формированията на Българската армия. Отделните реферати в настоящото издание са дело на ученици от ПМГ „Добри Чинтулов“ и са изготвени като част от работата в клуб „Мати България: Историята на моя град“ с ръководител Цвета Башева, сформиран по проект BG 051PO001–4.2.05 „Училище за себеутвърждаване и подготовка към европейски хоризонти“ към Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

В началото на ХХ век българската държава се възстановява благодарение на прозорливостта и жертвоготовността на дейците от революционното течение в българското освободително движение, които вярно преценяват подходящата за целта международна обстановка през 1875 – 1878 г.

За съжаление, със Санстефанския прелиминарен договор Русия пренебрегва легитимните очертания на българската нация, признати от Османската империя с Фермана за Българска екзархия от 1870 г. и потвърдени от Цариградската конференция на европейските държави през декември 1876 г., и задълго налага един национален идеал, следването на който причинява огромен брой индивидуални човешки трагедии и няколко общонационални катастрофи.

Берлинският договор не успява да отрезви българите. Той се възприема като неруско дело във време, когато Русия е издигната на пиедестал, въпреки че отразява един руско-английски компромис по Източния въпрос: създаването на васалното княжество България, автономната област Източна Румелия и връщането на Македония и Одринска Тракия на Османската империя. Отделно, Русия награждава съюзниците си във войната 1877 -1878 г. с територии, принадлежащи на Българската екзархия: на Румъния подарява Северна Добруджа, а на Сърбия – Българското Поморавие още със Санстефанския прелиминарен договор, а в Берлин потвърждава и уголемява жеста си.

Водени от възрожденския идеал за единство, българите създават организация с това име веднага щом стават известни берлинските решения. На въстанието, организирано от комитетите „Единство“, първо, се пречи да се разпространи и то е локализирано само в района на Кресна и Разлог, и второ, комитетите са разтурени, а въстаниците – разгромени, оставени без подкрепа. Следващата обединителна акция

през 1885 г. е успешна, въпреки противодействието на Великите сили, особено на Русия, която обезглавява Българската армия в този съдбовен момент.

Съединението на Княжество България с Източна Румелия през 1885 г. и умелата му защита по бойните полета на Сливница и Пирот и на дипломатическата маса в Букурещ и Топхане създават от своя страна, поредната заблуда, че постигането на българския национален идеал е възможно, без да се налага съобразяване с интересите на европейските държави и на балканските ни съседи. Този успех, повторен още веднаж през 1908 г. с успешно извоюваната независимост, повишава свръхмерно амбициите на нацията, притъпява предпазливостта и реализма, поражда максимализъм и главозамайване. Илинденско-Преображенското въстание през 1903 г. и колоните с бежанци след неговия неуспех не са достатъчни да приземят и уравновесят порасналото самочувствие. Така се стига до Балканската война през 1912 – 1913 г. и до Българското крушение през 1913 г.

Участието на България в Първата Балканска война е поредица от изпитания. За тази война нацията се подготвя 35 години, за нея се отделя близо 40% от националния доход на страната. Въоръжена с най-модерното оръжие за началото на XX в., вдъхновена от справедливата цел – да бъдат обединени всички българи за Майка България, нацията показва невиджан масов героизъм. Както заключава историкът Георги Марков, „от опълченеца, буташ волската кола по разкаляните пътища, до генерала, будуща над огромната отговорност за живота на хиляди войници, се утвърждава свободната нация.”

И въпреки че Османската империя се признава за победена, националното обединение на българите отново се поставя под въпрос. Победно завършилата Първа балканска война има трагични продължения – Втората балканска (Междусъюзническа) война и Първата световна война. По фронтовете на тези войни окончателно е „разстреляна“ националната цел – обединението. Едва утвърдила се, българската нация загубва своя идеал.

Онова, което осигурява връзката между всички социални, професионални, конфесионални и всякакви други групи в обществото, е пропиляно. Никога повече българите не са така единни и единопдушни, както при Съединението от 1885 г., Независимостта от 1908 г. и войните за национално обединение в периода 1912 – 1918 г.

Сънародниците ни стават нихилисти, застават или зад идеи за „диктатура на мнозинството над малцинството”, или зад диктатура на „производящото съсловие” над

„непроизводящото съсловие”, или зад идеята за управление на образования елит. Тези идеи ги отвеждат първо при авторитаризма, а после - при тоталитаризма. Започва една вътрешна война, която отнема толкова човешки живота, колкото загиват в двете балкански войни, а опропастява многократно повече съдби, и то на няколко поколения българи.

Сега, 100 години след Първата война за национално обединение, продължава лутането в търсене на националния ни идеал. И докато не го намираме, оставаме длъжници пред паметта и саможертвата на предците, които създадоха българската държава, и на тези, които дадоха живота си за обединението на нацията.

А не е ли идеалът, оставен от Паисий Хилендарски преди 250 г., нужен и днес - Просвета, Църква и Държава. Може би е дошло време да си го припомним!?

Таня Еленска,
учител по история в ПМГ „Добри Чинтулов“

БЪЛГАРИТЕ, СВЕТЪТ И БАЛКАНСКАТА ВОЙНА, 1912 – 1913

Димитър Станев

През 2012 г. се навършват 100 години от Първата Балканска война. Тя е освободителна за държавите от Балканския съюз срещу Османската империя. Основна сила във войната е България. Договорите и конвенциите са сключени между България и Гърция, България и Сърбия, България и Черна гора.

България наскоро се появява на картата на Европа като независима държава. Идеята за национално обединяване и освобождаване на поробените българи поражда безпределната смелост на офицерите и войниците. Довчерашните раи побеждават вековния си поробител. Светът с възхита отбелязва победите.

В българската историография се открояват трудовете на Георги Марков, Андрей Тошев, Туше Влахов, Симеон Дамянов, Стайко Трифонов, Милчо Лалков, Димитър Гоцев и др. Публикувана е и първата българска историческа монография за Балканските войни. Съавтор: В. Бонева. Балканските войни 1912-1913. Сборник статии от научна конференция „80 години от началото на Балканските войни”, октомври 1992, под редакцията на доц. И. Тодоров и др., В. Търново, 1995.

1. Българите – освободители на поробените сънародници

Българската армия наброява около 600 000 военнослужащи с 1 116 оръдия. Във военните действия са обединени армията, доброволческите, опълченските, допълващите и граничните части. Сформирано е Македоно-одринското опълчение с численост 14 670 души.

В края на 1912 г. България и нейните балкански съюзници разгромяват за два месеца изтощената Османска империя. Българските войски освобождават крайбрежието на Бяло и Мраморно море. Освободени са територии на Източна Тракия. Създадено е Македонско военно губернаторство с главен град Сяр. В освободените земи започва устройването на българска административна власт. На 17 (30) май 1913 г. е подписан мирен договор, ограничаващ владенията на Османската империя на Балканите до линията Мидия - Енос. България получава пристанищата Дедеагач, свързано чрез железопътната линия до Свиленград с българската железопътна мрежа, и Кавала. Между тях е заливът Порто Лагос. Течението на река Марица е изцяло в българска територия.

2. Победните сражения и разгромът на турските войски от Българската армия повишават българското национално самочувствие.

За малко повече от две седмици от началото на войната Българската армия превзема Лозенград и Люлебургаз, разбива главните сили на Османската империя в Източна Тракия. Трета българска армия е на 40 км от Цариград. На 15 януари 1913 г. полковник Семерджиев в последната си заповед пише: „Сливенци! Помнете, че вие сте великани. Вашите дела през време на войната са велики. Вие написахте славни станици в историята...”

Кърджалийският отряд и част от Македоно-Одринското опълчение обкръжават и пленяват корпуса на Явер паша в долното течение на р. Марица и Мерхамлъ. Втора съюзна армия настъпва по долината на р. Струма и стига до Солун.

В Балканските войни участва българската военна авиация. На 15 октомври 1912 г. в небето на Одрин се издига балонът „София-1”. На следващия ден поручиците Радул Милков и Продан Таракчиев с биплан „Абатрос” разузнават противника над Одрин – Кадъкьой – Папазтепе и хвърлят две бомби. На 19 октомври 1912 г. при полет загива поручик Топракчиев. Поручик Симеон Петров достига на 20 км от Цариград.

Падането на Одрин е една от най-големите победи на Българската армия. В заповедта на генерал-майор Георги Вазов за овладяване на Одринската крепост се казва: „Напред ни чака слава и мир, а назад – безславие и смърт.”

Военните действия за овладяване на Одрин започват на 11 март към 11:30 ч. с артилерийска подготовка, продължила до 19:30 ч. Настъплението на Българската армия започна след полунощ при пълна маскировка и тишина. На 12 март са овладени фортовете Айджиолу, Айвазбаба и Топиолу. Бойци от 29. Ямболски полк на едно от минаретата на джамията „Султан Селим” окачват българския трикопльор. Мехмед Шукри паша развява бяло знаме. Българските войски под звуците на музиката, с развети знамена, влизат в Одрин.

Ген. Георги Вазов

На 13 март генерал Георги Вазов се обръща към войните: „Светът има да се чуди на вас, доблестни синове на България, че можахте в 30 часа да превземете една от най-силните крепости... Вие вписахте вчера и днес нова славна страница в нашата история. Благодаря Ви. Гордея се, че съм Ваш началник. Гордея се, че съм българин...”

На 8 ноември 1912 г. четирите български торпедоносца „Летящи”, „Смели”, „Дръзки” и „Строги” атакуват турския крайцер „Хамидие”, който получава пробойна от 10 кв. м. Загиват 8 души, ранени са 30 турски войни. През 1957 г. командирът на българския отряд пише: „Атаката на „Хамидие” ще остане един исторически факт на българската проява на море и аз ще умра с напълно задаволено съзнание, че един от главните зидари на този български неръкотворен паметник съм бил аз.”

Светлите имена и победите на Българската армия, величието на идеала за национално обединение и жертвите за него бележат духовния подвиг на българския народ.

3. Приносът на Българската армия за световното бойно изкуство.

Джеймс Баучер, кореспондент на в. „Таймс” за Балканите, пише в една своя дописка, че българите отиват на война като на сватба. Дружините свикват по 1000 души, а се явяват по 1500 души доброволци.

Българското военно изкуство отбелязва успех и в областта на тактиката. Германският военен наблюдател на генералния щаб майор фон Гагерн пише: „Българите са чудесни войници. Не се увличат извънредно много в битката и отиват на удар с голямо хладнокръвие и без всякакъв страх... Но това, което ме учуди най-много, това е тяхната тактика.

Българските военачалници имат определен принос за развитието на военнотеоретичната мисъл с идеята за овладяване на крепости с „открита сила”.

Българската артилерия за първи път в световната военна история поставя неподвижен заградителен огън. Прилага „огнения валяк”, извършва нощна артилерийска подготовка и поддръжка на настъпващите войски.

Продан Таракчиев

В нашата военна история обединените усилия на Първа и Трета армия по време на операцията от 16 до 19 октомври 1912 г. са първообраз на фронтово обединение, а щабът на Трета армия – образец за управление на обединение от фронтови мащаб.

По указание на генерал-майор Георги Вазов се създават отряди от телорезачи, пионери и бомбиери. Това е прототипът на шурмовите групи и отряди. Генерал Никола Иванов решава овладяването да стане с нощен удар, за постигане на изненада.

Българските радиосвързочници реализират първото в света радио противодействие.

Поручиците Продан Таракчиев, Радул Милков и Христо Топракчиев за пръв път във военната история използват самолета за разузнаване и бомбардиране на противниковите позиции. Също за пръв път на наш боен самолет лети и милосърдната сестра Райна Касабова, която пуска позиви над обсадения Одрин.

4. Международни военни мисии изучават бойния опит на Българската армия.

Новината за превземането на Одринската крепост се разнася по телеграфните агенции. За да изучат бойния опит на Българската армия, на бойното поле пристигат военни мисии от Русия, Франция, Германия, Италия, Белгия, Холандия, Испания, Япония, САЩ, Аржентина и др. Българската армия дава своя принос за развитие на световното военно бойно изкуство.

Комендантът на Тулонската крепост полковник Пиер де Мондесир отбелязва в своя труд, посветен на българския успех: „Превземането на Одрин стои наред с най-славните военни подвизи във военната история на всички народи”. Луи Бързина, кореспондент на в. „Дейли телеграф”, пише, че овладяването на Лозенград на седмия ден от започването на военните действия е един от най-големите триумфи във военната история. В оценката му за Одринската крепост е записано: „Превземането на една съвременна голяма крепост след двудневен щурм се явява случай свършено неизвестен в историята на войните от последното столетие...”

Плененият Мехмед Шукри паша, предавайки сабята си, казва: „Храбростта на българската армия е безподобна. Аз сега се уверих, че на вашата армия никаква крепост не може да устои”. Във в. „Таймс” е публикувано: „Истински герой на деня е българският пехотен войник...” Множество са кореспондентите от онова време, възхитени от българите и Българската армия.

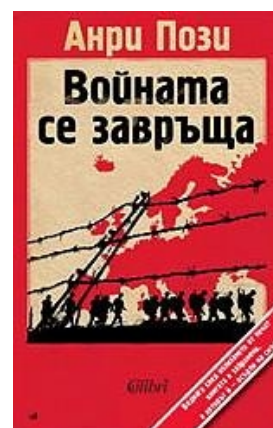
5. Анри Пози и „Войната се завръща” - книга за волята за освобождение на българите.

В предговора на книгата френският писател се обръща към българите:

„Посвещавам тази книга в знак на възхищение, на вяра и на дълбоко приятелство на българите, чиято твърдост, чиято жажда за прогрес, чиято воля за национално обновление подготвят блестящото бъдеще на родината България... С дълбокото чувство на солидарност и на етническо единство цялото българско население, разположено на

Христо
Топракчиев

Балканския полуостров от Черно море до Албания, и от Дунава до Егейско море, представляваше сплотен, единен народ”.

В Първата балканска война въоръженият народ надделява над вековния враг. Окичва се със слава и възвръща потъпканото от робството си самочувствие. Масов е героизмът на довчерашните раи в разплатата с вековните угнетители. Опълченци и генерали воюват за свободата на нацията.

България дава принос за развитието не само на българското, но и на световното военно изкуство. Военни стратегии и кореспонденти от целия свят записват за вечни времена достойнствата на Българската армия.

**СТРОИТЕЛИТЕ НА БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ - ГЕРОИ ОТ
БАЛКАНСКАТА ВОЙНА
1912-1913 г.**

Ванина Савова и Андриан Гринков

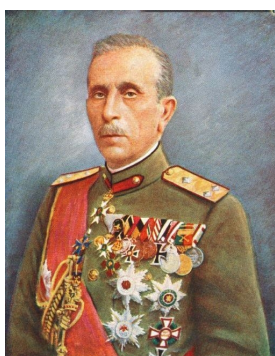
За сливенци Константин Константинов пише: „Сливен не е легенда, не е град измислица или приказка... Чедата му са дух...” Векове, от времето на Туида (най-ранното наименование на Сливен - б.а.), а и до днес духът на родените под Сините камъни е свободолюбив и волен. Той обединява бунтовния плам, будителския порив, войнския дълг и безпределната храброст.

Целта на разработката е да се определят основните характеристики на пълководците в Българската армия след Освобождението. Те са родени в робство. В първата година на свободата учат във военни училища и академии. Участват във войните за освобождение на поробените българи и за единението на България. Безправните до вчера раи дръзват да водят война с вековния поробител и го побеждават.

Участието на България в Балканските войни е основна тема в българската историография. Открояват се трудовете на Георги Марков, Андрей Тошев, Туше Влахов, Симеон Дамянов, Стайко Трифонов, Милчо Лалков, Димитър Гоцев и др. Публикувана е и първата българска историческа монография за Балканските войни. Съавтор: В. Бонева. Балканските войни 1912-1913. Сборник статии от научна конференция “80 години от началото на Балканските войни”, октомври 1992, под редакцията на доц. И. Тодоров и др., В. Търново, 1995.

1. Житейски път, свързан с Българската армия.

1. Ген. Никола Тодоров Жеков

През Балканската война (1912-1913) е началник-щаб на Втората армия. Основната задача на армията е настъпление срещу Одринската крепост. Българските войски и турците водят боеве при Фикел, Кърджали и Юруш.

През втората половина на октомври 1912 г. обръчът около Одрин се затяга. Около 1 ноември 1912 г. е завършено пълното

обкръжаване на Одринската крепост.

През декември командващият Втора армия и неговите щабни офицери представят пред Щаба на действащата армия своите съобръжения за действията за завладяването на Одринската крепост с ускорена атака.

В 9 ч. на 13 март 1913 г. е превзет последният турски форт в източния сектор на Одрин.

Генерал Никола Жеков в своя заповед пише: „Ние не отиваме да туряме окови, а да ги чупиме”.

През 1936 г. Никола Жеков е произведен в генерал от пехотата.

Роден е в Сливен, завършва Военното училище в София и висша школа в Торино, Италия. В Сръбско-българската война от 1885 г. се включва като доброволец.

По повод назначаването на ген. Никола Жеков за главнокомандващ сливенци изпращат до него поздравителна телеграма: „Чувствата Ви на висок патриотизъм са достойни за потомците на Хаджи Димитър и Стефан Караджа и те ще вдъхнат нови сили на борците – нашите братя, синове и близки... Нека се надяваме, че с пълен успех ще постигнем крайната цел на войната – обединението на милото ни Отечество.”

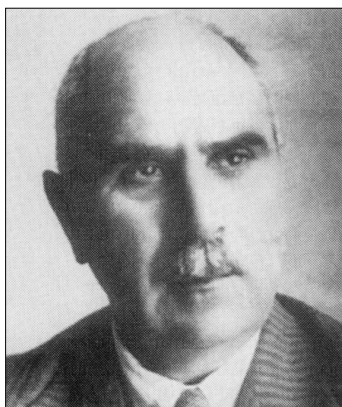
През септември 1944 г. Никола Жеков емигрира в Германия, опасявайки се от политическо преследване. На 1 февруари 1945 г. е осъден на смърт от Народния съд, но присъдата му не е изпълнена, тъй като не е в България и се води в неизвестност. Никола Жеков умира на 1 ноември 1949 г. във Фюсен, Бавария. На 7 ноември 1992 г. костите му са пренесени във Военния мавзолей костница в София.

2. Ген. Михаил Стефанов Сапунаров

Роден е в кв. „Клуцохор” на 9 юли 1867 г. Баща му участва в националноосвободителните борби. Приятел и ятак е на Хаджи Димитър. През 1910-1911 г. заедно с майор Петър Мидилев проучват тайно укрепленията на Одринската крепост. Благодарение на тези проучвания и изготвените точни скици става възможно превземането на Одринската крепост. През Първата балканската война е дружинен командир в 48. пехотен полк, с който се сражава при Люлебургаз и Чаталджа. Във Втората балканска война командва 63. пехотен полк и воюва срещу сръбските войски при Черни връх и връх Тумба и осуетява опит за пробив на сръбската армия при Трън.

3. Ген. Петър Иванов Мидилев

Роден е на 22 януари 1875 г. в Сливенския квартал „Ново село“. Сестрин син е на войводата Панайот Хитов. Завършва гимназия в родния си град, а по-късно – Военното училище и Генералщабна академия.

По време на Балканската война през 1912–1913 г. Мидилев служи в щаба на Трета пехотна дивизия като началник-щаб на първа бригада. Участва в Лозенградската и Чаталджанската операция.

Сливенецът Петър Мидилев е произведен в чин генерал-майор през 1930 г.

4. Васил Иванов Райнов

Роден е през 1865 г. в Сливен. Служи в Шести артилерийски полк, командир е на Седми артилерийски полк през 1912-1913 г., началник артилерия е на Трета армия. Произведен е в чин генерал-майор през 1918 г.

На 13 август 1927 г. генералът от запаса Васил Райнов е избран за кмет на Сливен.

5. Ген. Стефан Сотиров

Роден е на 22 септември 1880 г. в Сливен. Служи последователно в Четвърти артилерийски полк в София, Видинския тежък артилерийски полк, Шести артилерийски полк в Сливен и др. През Балканската война е командир на батарея в Четвърти артилерийски полк и участва в боевете при Селиолу, Гечкенли, Люлебургаз, Чаталджа.

Награден е с орден за храброст.

Участва в Първата и във Втората световна война. През октомври 1944 г. е произведен в чин генерал-майор.

Кмет е на Сливен от 26 април 1932 г. до 2 май 1934 г.

На 17 ноември 1950 г. е арестуван, осъден е и една година е в затвора. Пенсията му е отнета за пет години, но после е възстановена.

6. Ген. Георги Стоянов Тодоров

Генералът от пехотата е потомък на сливенци. Роден е на 10 август 1858 г. в Болград, Русия, от родители от Сливен, преселили се след Руско-турската война от 1829-1830. Брат е на професор Александър Теодоров - Балан.

Родовата им къща е в сливенската махала „Гюр чешма”, в северозападния ъгъл на жилищния блок до Националния музей на текстилната индустрия.

По време на Балканската война (1912-1913) е командир на Седма пехотна Рилска дивизия при настъпването ѝ към Солун (Македонския фронт и Галиполския полуостров). Турците оказват упорита съпротива на рилци. През януари 1913 г. дивизията му отблъсква турците при Булаир. Участва и в отблъскването на турския десант при Шаркьой. По време на Втората балканска война (1913) неговата дивизия се сражава при Калиманци (4-18 юли) и успешно отблъсква сръбските атаки.

През 1915 г. е със звание генерал-лейтенант, а през 1917 г. – генерал от пехотата.

6. Ген. Радко Димитриев

Роден е в сливенското село Градец. По време на Балканската война (1912 - 1913) Радко Димитриев е командир на Трета българска армия (от 17 септември 1912 г. до 21 юни 1913 г.), взема участие в Лозенградската, Люлебургазко-Бунархисарската и Чаталджанската операция на Тракийския военен театър. При Люлебургаз-Бунархисар и Чаталджа той командва и обединените български сили, включващи Първа и Трета българска армия.

II. Освободители на български земи

В „История на 11. Сливенски пехотен полк” е описан бойният път на полка и победите на Българската армия. „Обявяването на мобилизацията не изненадва, пишат авторите на историята. Тя се очаква от целия български народ. Посреща се с небивал възторг, с патриотични песни и „ура”. На тълпи прииждат запасните войници начело с гайди, цигулки и певци; на дълги върволици след тях следват стари майки, невести, деца...”

На 11 октомври 1912 г. войските на обединените под общото командване на ген. Радко Димитриев Първа и Трета армия влизат в Лозенград. След падането на тази възлова военна крепост десетки тракийски българи се стичат в доброволческата чета на поручик Михаил Герджиков, която освобождава много селища в Странджа.

Решителните боеве по укрепетата линия Бунархисар-Караагач-Люлебургаз се водят между 15-20 октомври 1912 г. Българските войски успяват да разгромят превъзходящата ги по численост турска войска. Така освободителните български

войски се озовават на 40 км от Цариград, като от града ги дели само силно укрепената линия при Чаталджа.

На 11-13 март 1913 г. българските войски щурмуват и превземат Одринската крепост. Пленени са 14 турски генерали, заедно с командващия Шукри паша, 2 000 офицери, 50 000 войници, 413 оръдия, 4 картечници. Българите губят в атаката по-малко от 2 000 бойци.

Генералите от Сливенския край са с изключително големи заслуги към България. Те са големите строители на българската армия. Отличават се с чувство на професионализъм и отговорност, пример са за дълг и чест и за българско родолюбие. Благодарение на участието им в Балканската война във военно отношение България стига върховете на световното военно изкуство. Тяхната саможертва, умението им да увеличат войните си, войнската чест и любовта им към България са основни характеристики в действията им. Те са герои освободители на Пиринска Македония, Родопите и Северна Странджа. Съвместно с колегите си от съюзническите армии през Първата балканска война те слагат край на петвековното османско господство на Балканския полуостров.

СЛИВЕНСКИТЕ ПОЛКОВЕ В БАЛКАНСКАТА ВОЙНА, 1912-1913

Калоян Даскалов и Пламен Воденичаров

„Сливенци! Помнете, че вие сте великани. Вашите дела през време на войната са велики. Вие написахте славни страници в историята на полка...” пише полковник Семерджиев, командир на 11. Сливенски пехотен полк в последната си заповед от 15 януари 1913 г.

Сливенските полкове, цялата Българска армия и доброволците разбиват войските на вековния поробител и освобождават Тракия и Източна Македония. Победите на съюзените държави България, Сърбия, Черна гора и Гърция слагат край на османското господство на Балканския полуостров.

Георги Марков, Андрей Тошев, Туше Влахов, Симеон Дамянов, Стайко Трифонов, Милчо Лалков, Димитър Гоцев и др. са историографи на Балканската война. През 1940 г. е издадена „История на 11. Сливенски пехотен полк”. Р. Руменин публикува „Офицерският корпус в България 1878-1944 г”.

По време на Балканските войни българските въоръжени сили се състоят от пехота, кавалерия, артилерия, инженерни войски, санитарни войски и флот. Пехотата в навечерието на Първата балканска война включва девет пехотни дивизии. Трета балканска дивизия е съсредоточена в Сливен.

1. Създаване на военните части в Сливен.

1. 11. Сливенски пехотен полк

На 24 декември 1885 г. (4 януари 1886 г.) е издаден е указ за създаване на 11. Сливенски пехотен полк. Формиран е от две дружини от източнорумелийската милиция в града. През февруари 1886 г. Втора бургаска дружина влиза в състава на 11. Сливенски пехотен полк. На 23 март 1886 г. в състава на 11. Сливенски пехотен полк е включена 11. Айтоска дружина. На 30 март с. г. в 11. Сливенски пехотен полк са включени 1. и 3. Бургаска дружина. Полкът влиза в състава на 6. пехотна бригада. В Сливен на 13 януари 1892 г. е създадена Трета балканска дивизия, приемник на Шеста пеша бригада с командир подп. Никола Петров. На 17 септември 1912 г. е формирана Трета българска армия в Русе от Трета военноинспекционна област, с командващ ген. Радко Димитриев. 11. Сливенски пехотен полк влиза в състава на армията. През 1951 г. щабът на армията е преместен в Сливен. От 1 януари 1996 г.

армията е преобразувана в Трети армейски корпус, от 1 юни 2003 г. носи името *Командване „Изток“*. На 31 декември 2006 г. приключва съществуването на Трета армия.

11. Сливенски пехотен полк увенчава със слава и безсмъртие войнския си летопис по време Балканската, Първата и Втората световна война.

2. Шести артилерийски полк.

На 1 (13) април 1889 г. в Сливен е формиран Шести артилерийски полк. В навечерието на Балканската война полкът има три скорострелни отделения, всяко съставено от 4 броя 75-милиметрови оръдия „Шнайдер“ - френско производство и две нискострелни отделения, всяко с 6 броя 87-милиметрови немски оръдия „Круп“. Командир на полка е полк. Вариклечков. Общият брой на мобилизираните офицери е 46, а подофицерите и войниците са 2 585.

3. Седми конен полк.

На 1 август 1901 г. е сформиран Седми конен полк в Добрич. Включен е в състава на Трета конна бригада от Втора конна дивизия. Разформиран е на 1 март 1928 г. в Сливен по настояване на Франция.

През Балканска война (1912-1913) Седми конен полк е в състава на Втора конна бригада от Конната дивизия и има три ескадрона. Бойният състав на полка се състои от 18 офицери, 1 чиновник и 495 подофицери и войници. Разполага с 458 яздитни коне, 60 впрегатни и два товарни.

II. Победни военни действия.

1. Мобилизация.

На 17 септември 1912 г. командирът на 11. Сливенски пехотен полк полковник Семерджиев получава заповед на цар Фердинанд за мобилизация. Съставът на полка е: 4 551 войни, въоръжени с 4 005 карабини и 4 картучници.

Поривът, победите и бойният път на сливенските офицери и войници са записани в заповед на командира на полка: „И сега като че ли виждам с какъв устрем вие тичахте да попълните редовете на полка и да се отзовете първи в него... Подобно на орли вие кацнахте на Герджик тепе и разкъсахте врага. Той бягаше, предаваше се и се молеше за

пощада... Под звуците на „Шуми Марица” вие връхлетяхте на главната му позиция при митницата и всичко бе очистено от турски крак. Сломен, изплашен, врагът търсеше спасение в Одринската крепост.

Сливенци! Аз няма нивга да забравя онази мрачна и ветровита нощ, когато дъждът достигаше до костите ни, а аз трябваше да ви разбудя от сън в полунощ, за да ви водя към Лозенград. Ден и нощ вие вървахте безспир, без покой. На 20 октомври вие бяхте до врага – пак победа, пак нови лаври. С огън и нож вие овладяхте една батарея, пленихте половин табор, заграбихте цял бивак и само с един удар обезпечихте левия фланг на нашата армия.

Сливенци, мога ли да не си спомням завинаги как гордо се вмъкнахте в Странджа, почти без път, за да облекчите артилерията ни. И все дъжд и кал и без хляб!

Преуморени, гладни, но горди, вие не можахте да избегнете холерата... и трябваше малкото село Тарфа да прегърне в хладните си обятия вечните останки на толкова наши другари!

Но трябваше да се атакува неприятелят. Мнозина от вас казваха: „Гдето ще мрем от холера, по-добре от неприятелски куршум. И вие атакувахте чифлика.”

2. Основен удар в територията между Одрин и Цариград.

Първите големи сражения на 11. Сливенски пехотен полк, Седми конен полк и на Шести артилерийски полк се водят на линията Одрин - Лозенград. Турската армия претърпява съкрушително поражение и е разбита при селата Гечкенли, Селиолу, Ески полос, Петра и др. Отстъплението на турците се превръща в паническо бягство.

На 11 октомври Лозенград пада без бой, изоставен под напора на легендарната Трета армия на ген. Димитриев. Обсадена е Одринската крепост. Отстъпващите турски войски заемат позиции на линията Люлебургаз-Бунархисар. Решителните сражения тук започват на 15 октомври и за няколко дни българите разгромяват армия от 130 000 души. Така устремените части на българската армия достигат Мраморно море и са само на 40 км от столицата Цариград.

На 6 ноември 1912 г. 11. Сливенски пехотен полк е на позиция при с. Тарфа, Турция. От холера умират 168 войници, които са погребани в селото. Малкото селце се превръща в гробница за полка.

3. Превземането на Одрин.

Падането на Одрин е една от най-големите победи на Българската армия. Генерал-майор Георги Вазов издава заповед за овладяване на Одринската крепост. В нея са записани клетвените думи: „Напред ни чака слава и мир, а назад – безславие и смърт.”

На 9 и 10 октомври Шести артилерийски полк участва в сраженията в околностите на Одрин, при селата Ак-бунар, Мезалък, Провадия и Кайпа. На 4-5 ноември 1912 г. полкът участва в атаката на Чаталджа в участъка на с. Калфа кьой. На 11, 12 и 13 март Шести артилерийски полк е включен в артилерийската подготовка на шурма на Одринската битка в източния сектор.

Военните действия започват на 11 март към 11:30 ч. с артилерийска подготовка, продължила до 19:30 ч. Българските генерали поставят неподвижен заградителен огън. Прилагат „огнения валяк”, извършват нощна артилерийска подготовка и поддръжка на настъпващите войски, разкъсват телените мрежи на неприятеля.

Настъплението на Българската армия започва след полунощ при пълна маскировка и тишина. На 12 март са овладени фортите Айджиолу, Айвазбаба и Топиолу. Бойци от 29. Ямболски полк на едно от минаретата на джамията „Султан Селим” окачват българския трикоьор. Мехмед Шукри паша развява бяло знаме. Българските войски под звуците на музиката, с развети знамена, влизат в Одрин.

Мехмед Шукри паша пленен

С пълното разгромяване на турската войска завършва освободителната война, която българският народ води срещу Турция за свободата на поробените си братя в Тракия и Македония.

В стихотворението „Топовете” Иван Вазов възпява духа и идеала на българските войни:

„...вяра крепка в правотата своя,
... жар в гърди, ... идеал в душата,
... волята да победиш във боя?”

Готовността на българските войни да победят или да умрат свободни се отразява пагубно върху желанието на османските войници да воюват. Командирът на Трети корпус Махмуд Махмутар паша пише: „У анадолските войници почна да се забелязва особено душевно състояние: те почнаха да говорят, че напразно проливат кръвта си за Румелия”.

Бляскавите победи на нашите войски при Лозенград, Селиолу, Гечкенли, Люлебургас, Караагач, Бунархисар, Булаир и Одрин покриват българската армия със слава.

Балканската война и саможертвата на българските офицери и войници осъществяват освобождението на територии. В пределите на България днес са Пиринска Македония, Родопите и Северна Странджа. След падането на Одрин, по думите на английския секретар по външните работи сър Едуард Грей, България е била като Германия и като Италия - първа сила в целия Европейски Югоизток. Но идеята за Санстефанска България е трудно осъществима, тъй като тя среща съпротивата на всички балкански държави и на Великите сили.

Признателните сливенци издигат паметници на храбрите войници от Седми конен полк и на загиналите сливенски артилеристи по бойните полета. В градската градина на вечна стража е бюст-паметникът на летеца Христо Топракчиев. През 2004 г. е открита паметна плоча на загиналите за Одрин от Тракийското дружество. В памет на полк. Борис Дрангов, награден с „Орден за храброст” за овладяването на Селиолу, през 2008 г. е открита паметна плоча в Сливен.

**ИНТЕРВЮ С Д-Р СТЕФАН ГЕОРГИЕВ ЛИЦИЦОВ,
СИН И ВНУК НА КОМАНДИРИ НА СЛИВЕНСКИ БОЙНИ ЧАСТИ**

Невена Евгениева Петрова

Стефан Лисицов е възпитаник на гимназия „Добри Чинтулов”. Завършва СУ ”Св. Климент Охридски”, специалност история, с профил археология. Има издадени над 35 труда с историческа насоченост. През 1977 г. изготвя тематико-експозиционен план на ведомствения музей на завод „Динамо” град Сливен. Той е един от инициаторите и участниците в създаването на Националния музей по текстил в гр. Сливен. През 1995 г. защитава дисертация на тема „Ранновизантийската и българската средновековна укрепителна система в Източна Стара планина, IV-XIV век от прохода Вратника до Ришкия проход”. Присъдена му е научна степен „доктор на историческите науки”. Носител е на наградата за краеведческа дейност „Д-р Иван Селимински” за 2008 г. Живее и работи в град София.

ВЪПРОС: Г-н Лисицов, Вие сте син на военен командир и внук на участник в Балканската война. Разкажете за Вашите баща и дядо?

ОТГОВОР: Баща ми – Георги Йорданов Лисицов, е кореняк сливналия. Роден е през 1899 г. Учи в Сливенската мъжка гимназия, а по-късно - във Военното училище в град София. След завършването си е назначен в Пиринската дружина с чин подпоручик. През 1928 г. е преместен в 11. Сливенски пехотен полк като командир на рота. Той е един от инициаторите за създаването на Алпийския (Егерски) полк, като провежда усилен тренировки с войниците по скалите на Сините камъни. Следват назначения за началник на пограничен участък, командир на картечна рота в 39. пехотен полк в Разлог и пак в 11. Сливенски пехотен полк като командир на дружина. До 09.09.1944 г. от неговите войници няма пострадали поради политическите си убеждения – помагал е на много комунисти да избегнат ареста. От 09.09.1944 г. е командир на 11. Сливенски пехотен полк, с чин полковник. За кратко време успява да преодолее анархията в казармите и да подготви войниците за

Полк. Георги Лисицов

фронта. В първата фаза на Втората световна война е командир на Врачански полк от 6. Бдинска пехотна дивизия. Съавтор на написването на историята на 11. пехотен полк.

Дядо ми – Йордан Лисицов, е бил голям специалист в изработването на калпаци от кожа. Те са от онези хубави калпаци, които сме виждали на портретите на Ботев, княз Батенберг, цар Фердинанд. До началото на Балканските войни семейството живеело добре. Но войните преобръщат живота им. Дядо ми участва от самото начало на войните в редиците на 11. пехотен полк. Преминал е през най-тежките сражения, които полкът е водил. Накрая се разболява от холера, но оцелява. След края на войната се завръща в къщи изнемощял и болен.

ВЪПРОС: Имате ли запазени документи, снимки, спомени на Вашия дядо за участието му в Балканската война?

ОТГОВОР: От дядо ми има запазен един турски нож с острие 50 см. Снимки няма. Спомням си разказите на вуйчо Слав Писомов за войната. Когато полкът бил на позиция на „Соулджак дере”, въпреки забраната, войниците запалили цигари. Когато посегнал да запали цигарата на съседа си, в тъмното един куршум я разкъсал. Съпругът на леля ми – учителят в гимназията Василев, родом от Кюстендил, преди заминаването на фронта произнесъл пламенна реч пред учениците. Негови са думите „отиваме да мрем за поробените братя” и „делото е свещено за нас”. Той загива при Чаталджа.

Баща ми разказваше, че когато бил на 9-10 години, преди започване на войната, в тяхното училище довели деца, чиито родители били убити от турците (в териториите, извън пределите на България, останали под властта на турците). В оградено място, където сега се намира квартал „Речица”, са били затворени пленени турци. И още: на 11 март в Сливен се чувал тътен – чувала се битката при Одрин. В града се понесъл слух, че Шукри паша, пленен при Одрин, е доведен в Сливен. По-късно този слух бил опроверган.

Дядо ми, както и нашите роднини – участници в Балканската война - бяха убедени, че са защитавали една справедлива кауза – да освободят останалите под турска власт земи, населени с българи.

ВЪПРОС: Разкажете ни за известни на Вас военни операции и за бойната слава на 11. Сливенски пехотен полк.

ОТГОВОР: 11. Сливенски пехотен полк е създаден през 1885 г. На 17 септември 1912 г. е обявена мобилизация. За Сливенския полк е определено тя да се извърши за 7 дни, но става за 4 дни. Полкът е зачислен към състава на 3. пехотна Балканска дивизия. Войната е обявена на 5 октомври 1912 г. Полкът, под командването на полк. Семерджиев, се установява до с. Константиново, срещу с. Фикел (тогава турска територия). Кметът на селото разтревожено пита полк. Семерджиев какво ще стане с населението, ако турците навлязат в селото. Полк. Семерджиев го успокоява. Сливенският 11. пехотен полк участва в боевете при Бунархисар, атаката на Чаталджа, при с. Лазаркьой и езерото Деркос. Полкът се изправя срещу три низамски табора от 24. Низамски полк. Той преминава границата и превзема Герджик тепе, откъдето търците са избягали. Става сражение на митническия пункт. Турците са победени, а българите вземат военни трофеи. Турците се оттеглят към Одрин. На 10 октомври полкът получава заповед да се отклони на изток и помогне на 3. армия под командването на генерал Радко Димитриев. За една седмица, в крайно трудни условия – без път, през гори и планини, в дъжд и кал – полкът изминава 75 км. И стига до с. Пуралия на укрепената линия Бунархисар – Люлебургаз и участва в най-тежкото сражение от цялата Балканска война. След кръвопролитни боеве Бунар Хисар и Люлебургаз са овладени. Фронтът се приближава към Цариград. Турската войска отстъпва. Стигат при Чаталджа, която се намира на 40 км от центъра на Цариград. Войниците са оставени на бивак за няколко дни. Те са изтощени и уморени. Избухва холера. Умират 168 войници, 1100 са болни. Въпреки че ген. Радко Димитриев е бил против, получава се заповед за атака. Войската тръгва напред и стига до Деркоското езеро. Трябвало да превземат чифлика Чуркьой, зад който се намирал каптажа. Той снабдявал града с вода. Турците оказват яростна съпротива и накрая българите го подпалват. Дадени са жертви, но чифликът е превзет. Получава се заповед да се върнат. Полковник Семерджиев е сменен. Полкът е преместен в с. Хафса. Не участва в превземането на Одрин на 12 и 13 март 1913 г.

ВЪПРОС: Какво знаете за новостите във военното дело, въведени за пръв път в света?

ОТГОВОР: По време на Балканската война за първи път в света се случва:

- централизирано армейско управление на артилерията;

- въведено фронтово командване на обединени армии;
- заглушаване на двете радиостанции, свързващи Одрин с Цариград;
- приложен огневи вал пред настъпващата пехота;
- извършени са първите самолетни бомбардировки (участват двама пилоти от Сливен – Продан Таракчиев и Христо Топракчиев; Продан Таракчиев създава първите бомби);
- извършена е първата агитация по въздух – пръснати са позиви на турски език от самолет с призив за капитулация;
- участва медицинската сестра Райна Касабова – за първи път в света жена лети на боен самолет;
- първо импровизирано преминаване през телените заграждения – войниците са застинали бодливата тел със своите шинели, за да преминат като по мост;
- за първи път в света е въведена обединена военна авиация.

ВЪПРОС: Какво ще ни разкажете за отзивите в световната преса за проявения героизъм на българските воини по време на Балканската война?

ОТГОВОР: Английският в-к „Дейли Телеграф“ пише, че „Лозенградската операция е един от най-големите триумфи, които познава световната военна история”

Руският военен кореспондент Мамонтов пише, че генерал Радко Димитриев е превзел „прехвалената Лозенградска крепост” само за шест дни и че това е „колосален успех” с „нищожни загуби”.

Руското списание „Нива” помества следния материал: „Победата на българите при Одрин е по-голяма по мащаб от всичките победи на Руската империя – даже тези на Суворов при превземането на Измаил”.

Сръбски генерал признава за битката при Одрин: „Българският войник при Източния сектор на крепостта успя да пробие бронята на османското чудовище”.

Френският военен министър Милиран през 1913 г. дава най-ласкави отзиви за българската армия и накрая заявява: „Предпочитам да имам за съюзник 100 000 българи, отколкото която и да е друга европейска армия, колкото и многобройна да е тя.”

В Анадола турският народ създава песен за своя враг ген. Радко Димитриев, но не за ненавист и мъст, а за преклонение, страхопочитание и възхвала.

„Радко паша, кючук паша,

ний мислехме да поим конете си в Дунава,
криви излязоха нашите сметки, Радко паша
тебе те куршум не лови”

ВЪПРОС: Днес поколенията знаят ли, почитат ли паметта на тези, на които младостта и част от живота са посветени на освобождението на поробените българи?

Стефан Лисицов

ОТГОВОР: Днес ние сме в голям дълг към нашите предшественици, към проявения от тях героизъм и саможертва. Съществува национална амнезия по повод на тези събития. Дори интелигенцията знае малко за тях. В училище от няколко десетилетия повърхностно се изучават събитията от войните. А българският войник е проявил такава храброст и саможертва! През тази година се навършват 100 години от обявяването на Балканската война. В съседните нам страни отдавна се готвят за честването на това събитие. В България едва от скоро е създаден Инициативен комитет. Нашите съвременници трябва да знаят за героизма на своите деди – за тяхната готовност да дадат живота си за освобождаването на поробените си братя – българи. В този смисъл Балканската война 1912-1913 г. е война освободителна.

УЧИТЕЛИ ОТ ПЪРВАТА СЛИВЕНСКА ГИМНАЗИЯ В САМОЖЕРТВА

Криси Стефанова и Петя Балканска

Сливенското реално училище (Природо-математическа гимназия „Добри Чинтулов“) е открито на 1 септември 1878 г.

В паметта на гимназия „Добри Чинтулов“ е съхранен духът на генерали и войници, завърнали се от фронта, които са бъдещи академици и професори, творци и шампиони. В града под Сините камъни и в неговата първа гимназия цяло съзвездие са историческите личности.

През 2012 г. честваме 100 години от Балканската война. Победители над вековния поробител и освободители на български територии са и учителите на Първата сливенска гимназия, която от 1922 г. носи името на Добри Чинтулов. Проучихме техните имена и ги записахме за вечни времена.

Под редакцията на Никола Табаков през 1934 г. е издаден „Юбилеен сборник на Сливенската мъжка гимназия“, в която са записани биографични данни за загиналите учители от гимназията в Балканските войни. Р. Руменин в „Офицерският корпус в България 1878-1944 г.“ публикува свидетелства за офицерите учители.

1. Учители от Сливенската мъжка гимназия загинали в Балканските войни.

Учителите на Сливенската гимназия проливат синовна кръв за България. Защо ние, учениците, се обръщаме към миналото, с какво ни привлича историята? В миналото са корените на настоящето и прозренията за бъдещето. Историята е паметта на народите. Ние, учениците от Природо-математическата гимназия „Добри Чинтулов“ – Сливен, поддържахме жива връзката между „вчера“ и „днес“.

По време на Балканските войни трима учители загиват за национално обединение на България.

1. Михаил Сапунов

Михаил Сапунов е роден на 6 февруари 1878 г. в Стара Загора. Завършва Военното училище и два курса по гимнастика. Преподава физкултура в Сливенската мъжката гимназия от 1907 до 1912 г. На 12 ноември 1912 г. в боевете при Чаталджа загива учителят от Сливен Михаил Сапунов.

2. Иван Русев

На 25 юни 1913 г. загива Иван Русев, учител в Сливенската мъжка гимназия. Служи в Трета пехотна балканска дивизия. В победни сражения, заедно с войните от частта си, достига на 40 км от Истанбул. През Втората балканска война Иван Русев се сражава с многократно превъзхождащите по брой гръцки войски. Загива в ожесточените сражения при гр. Кукуш, Македония.

3. Коста Петров

На 17 юли 1913 г. Коста Петров загива при Беяз тепе, Македония. В три часа през нощта българските войски започват атаката на гръцките позиции. Това е едно от най-ожесточените и кръвопролитни сражения. То е и едно от най-тежките по броя на дадените жертви. От 11. Сливенски пехотен полк загиват трима подпоручи и 28 войници. Ранени са 244, в неизвестност са 34 бойци.

Коста Петров е роден през 1888 г. в Котел. Завършва гимназия във Варна и Историко-филологическия факултет при Софийския университет. Преподава български език и литература в Мъжката гимназия от 1910 г. до мобилизирането му в 11. Сливенски пехотен полк за участие в Балканската война.

Имената на загиналите учители от Сливенската мъжка гимназия са изписани на паметна плоча, поставена на сградата на училището на 20 март 1939 г., осветена е в деня на нейния празник – 22 март. Изнесен е концерт от ученици. Отслужена е панихида за убитите учители.

II. Учители, участници в Балканската война.

В неравните сражения и тежки походи през Балканската война участват девет учители от Сливенската мъжка гимназия. Откроихме биографиите на няколко от тях.

1. Йозеф Цобел

Роден е на 25 май 1865 г. в с. Ракетник стари, Чехия. Завършва Академия по изкуствата в Прага. Преподава рисуване и немски език в Мъжката и в Девическата гимназия „Царица Елеонора” в Сливен.

Ученици на Цобел в гимназията са художниците Стефан Егаров и Добри Добрев. Цобел взема участие в Балканската война през 1912 г. като доброволец в Тилово управление. През 1914 г. излиза неговата книга с 200 илюстрации „Българските герои. Войната 1912–1913 г.” Цобел преподава в Сливенската мъжка гимназията до септември 1905 г., след което се премества в Девическата гимназия „Хаджи Мина Пашов” и остава там до 1921 г.

2. Иван Георгиев Папазов

Роден е на 1 януари 1873 г. в с. Кортен, Сливенска област. По майчина линия е от бунтовен род - дядо му и неговите чичовци са съдени и заточени от турците, тъй като са били ятаци на хайдути и бунтовници. Началното си образование Иван Папазов получава в родното си село, прогимназиалното - в Нова Загора, а средното - в Сливенската мъжка гимназия. От 1893 г. до 1897 г. учи в Софийския университет (Висше училище). През 1900 г. е учител в Сливенската мъжка гимназия, а от 1915 г. е директор на Сливенската девическа гимназия „Царица Елеонора”. Участва в двете Балкански войни 1912 г. - 1913 г. и горчиво преживява поражението. През Първата световна война е освободен от военна служба като възрастен учител и работи в различни обществени служби и комисии. Основател е на операта в Стара Загора. Активист е във всички обществени и културни начинания в Сливен. Издава заедно със свой приятел романа „Човекът звяр”. Умира на 10 февруари 1926 г. в Сливен.

3. Проф. д-р Димитър Табаков

Участва в Балканските войни като войник. Мобилизиран е като учител в Сливенската мъжка гимназия. За следвоенните години разказва негов ученик: „Сливенската мъжка гимназия се оживи с демобилизирани учители и ученици и пак заживя пълнокръвния си просветен живот... Учител по математика ни дойде клуцохорченинът Димитър Табаков... Във впечатлителната ни ученическа преценка той още от първия час се определи като един характерен учител... Когато преподаваше и разкриваше хоризонтите на математическата наука, той гореше, разпалено обясняваше, искаше учениците да възприемат преподаваното леко и полезно като ежедневието”.

Димитър Табаков е роден на 9 ноември 1879 г. в Сливен. Ученик е на Сливенската мъжка гимназия. Завършва математика в Софийския университет. Специализира в Германия и Франция. Преподава математика в Мъжката гимназия в родния си град от 1908 до 1920 г. Участва в Балканските и в Първата световна война. Доцент е в Софийския университет от 1920 г., а професор от 1923 г. Той е първият българин, ръководител на катедрата по геометрия. Автор е на учебници по аналитична и дескриптивна геометрия и други. Председател е на Сливенското студентско дружество и на Сливенската дружба в София. Умира на 24 февруари 1973 г.

4. Васил Димитров

Ден след ден учителят музикант записва събитията от Балканските войни в дневници. В личното си тефтерче води записки от Втората балканска война. Спомени от Балканските войни, наречени „Безсъници” и подписани с псевдонима В. Детелюбов, публикува в сп. „Светлина”, София, 1918 г. В личните му документи са съхранени писма от фронта от 8 декември 1912 до 12 юни 1913 г. Интерес буди писмото му от 18 март 1913 г., писано в Одрин, непосредствено след превземането на Одринската крепост от Българската армия. С мустаци и тефтерче в ръка е фотографиран на фронта като войник.

Създава хоровата песен „Клетва-обет” по свой текст и музика. Композитор е на марша „Час победен”. Автор е на стихотворенията „Писмо от фронта”, „Тъга” и др.

Васил Димитров Попвасилев е роден на 5 май 1885 г. в с. Градец, Сливенска област. Завършва гимназия в Загреб, Сърбия. Преподава в Сливенската мъжката гимназия от 1894 до 1899 г. и от 1903 до 1908 г. Цели 21 години ръководи Детската музикална китка в града, а наред с нея и редица хорове и оркестри. Тази дейност се прекъсва единствено от участието му в Балканските войни, а след това и в Първата световна. Васил Димитров умира на 20 февруари 1972 г.

5. Димитър Рохов

Участва в Балканските войни, включен е в партизански отряд. Роден е на 12 юни 1884 г. в Сливен. Учи в Мъжката гимназия и има заслуги за възприемането на юнашката идея. Избран е за главатар на първата чета „Сливенски юнак” още при нейното създаване като ученик в края на 1902 г. Дружеството има свое знаме, на което е извезан девизът на младите спортисти: ”Здрав дух в здраво тяло!”, и е изобразен атлет, хвърлящ стрела, а в краката му има лъв. Завършва курсове по гимнастика за учители в Прага. Учител по физическо възпитание е в Сливенската мъжка гимназия.

Учителите Никола Георгиев Поппетров, Панайот Добрев Минов, Стефан Егаров и Тодор Кондаков се сражават по фронтовете на Балканските войни с единствената идея за освобождение на поробените българи. Благодарение на Първата Балканска война и саможертвата на хората, участвали в нея, в пределите на България днес са Пиринска Македония, Родопите и Северна Странджа.

В първата Сливенска гимназия се свързват минало и настояще. Повече от един век е съхранена традицията гимназията да формира родолюбци. В годината на

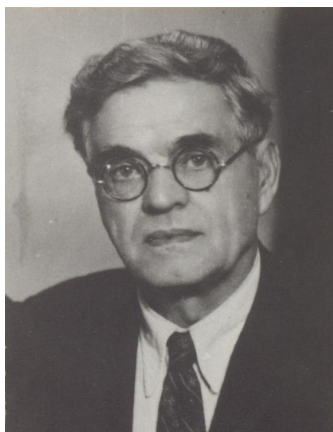
нейното създаване учителите преподават военни упражнения с пушки и стават членове на Гимнастическото дружество. Във Волентирския конен отряд на Панайот Хитов, създаден в деня на Съединението през 1885 г., се записват гимназисти и техни учители, за да бранят родината. Участват във войните на България за национално обединение. През ХХІ век ние, от Природо-математическата гимназия „Добри Чинтулов”, правим исторически проучвания, кичим с цветя паметници и паметни плочи, крачим по стъпките на героите.

В Юбилейния вестник, посветен на 120 годишнина на гимназията, пише: „Те бяха личности и възпитаваха личности. <...> До тях се изправиха млади българи, млади идоли, нови приятели на голобрадите от чиновете в нелекия им път на самоосъзнаване. „Възпитаник на Сливенската гимназия” продължава да бъде атестат за интелигентност и подготвеност, гаранция за направения избор... Поколения и поколения чинтуловци, които с право могат да заявят: НИЕ СМЕ ДУХОВНИЯТ МОСТ НА ТОЗИ ГРАД, ПРЕЗ КОЙТО ПРЕМИНАВА ВРЕМЕТО!”

ВАСИЛ ДИМИТРОВ – ЛЕТОПИСЕЦ НА БАЛКАНСКАТА ВОЙНА, КОМПОЗИТОР И УЧИТЕЛ

Калоян Иванов

„Това е човешки свръхгероизъм – да издържиш на пълзене със счупени крака, да ги привържеш към неодялани сухи габарови издънки, да понесеш със стиснати зъби и изхвъркнали очи, според самия ранен, всяко разклащане на костите и да вярваш в живота, та това е задължаващ величествен зов на самосъхранение”, пише Васил Димитров за ранен български войник от 5. дивизия. Боецът, улучен от шрапнел, пада в някакъв дол, сгушва се под една скала. Местността няколко пъти е превземана от български и турски войски. Българският войн след 24 часа, прекарани в „безнадежност” и с много изтекла кръв, успява да стигне до лазарета. Каква вяра го крепи? Навярно това е упованието в свободата.

В Държавния архив – Сливен, в личния фонд на Васил Димитров Попвасилев (1885 – 1972) са съхранени две тетрадки със заглавие „Кървавият път на Сливенци”. Записки за войните 1912 – 1913 и 1915 – 1918 г. от В. Димитров като непосредствен участник от началото до края”. Изписани са с равен, ситен почерк. През 1918 г. той публикува „Безсъници” – спомени от Балканската и от Първата световна война в столичното списание „Светлина” с псевдонима В. Детелюбов.

През 1912 – 1913 г. Васил Димитров извървява „Кървавия път на Сливенци” и го записва за вечни времена в своите дневници и тефтерче.

Цитирам оригиналните записки, защото те са искрени и достоверни. Желая и ние днес, четейки написаното преди един век, да потръпнем от гордост пред героизма и саможертвата на нашите предци. Да разберем тяхната жертвеност от обич към българите. Имаме нужда да се вгледаме в историческите години 1912-1913 и да повишим нашето национално самочувствие.

Началото на бойния път е белязан от мобилизация: „В казармения двор полкът е строен. Величествена картина. Маса, народ. Кратка войнствена реч на полковия командир Семерджиев. Мощно „ура” с хвърляне на шапки. Церемониален марш. Изпращане и прощаване с близки и познати. Хълцания, сълзи, бодри поучения за победа и славно връщане“.

Ден след ден са записвани събитията, тежките, непосилни горещини и студове, умората, безсънието...

„На поход!“...”Рано сутринта сме отново на поход. Разнебитени от вече миналия път, горещините, нощния значителен хлад и жаждата”

Достигат „границата”, някои „изтощени до умирање от тридневния поход”.

Васил Димитров описва и шурмът при Кайпа. „По устна заповед на бригадният командир полковите санитарии, начело със старши полковия лекар и дружинния лекар д-р Станчев, както и музикалната команда (взвод) трябваше да излезем в акция пред окопните линии...” Под звуците на „Шуми Марица” се сражават българските офицери и войници. „Поголовно” е унищожена турската армия.

Ето го обрисуван разгромът на турските войски: „Една човешка маса от здрави, силни и млади анадолии <...> попадна под огъня на смелите картечари на 16. Ловчански полк и обърка плановете на турското командване. И тая маса, е тъй хубаво облечена и екипирана с модерни пушки и патрони, три денонощия лежи сред поразията си, лежи полузаровена в свлечената от дъждовната стихия кал, пръст и тиня.”

Васил Димитров характеризира бойните действия на 15 октомври 1912 г. Българската човечност стои над всички страдания и рани от вековните потисници. Ето какво е записано: „Надвечер намерихме изостанал ранен турчин. Прибрахме го в малката ни тортозна палатка за болни. Дадохме му хляб и сирене да подкрепим изтощението му. Разплака се от умиление и благодарност. Благославя ни...”

Чета изреченията и си мисля за българския хуманизъм, за способността на съчувствие към другите. Нека си припомним Наредата на Васил Левски, Възванието при обявяването на Априлското въстание, приетите арменци в България през 1915 г., за спасените евреи през 1941 – 1943 г. Дълбоки са историческите измерения на изконната хуманна същност на българите. Такава е душевността на българите - да помагат на страдащите. Българският патриотизъм не се превръща в омраза към другите националности.

На 18 октомври са на път за Лозенград. Горещината е адска. Вървят „насред нищото на някакво село”. Спират за почивка край дълъг мост. Смаяни са от гледката на множеството трупове на турски войници. Най-сетне достигат под хълмовете на „обетования” Лозенград. „Щурмът на 3. армия помита турците в бесен ураган. Генерал Радко Димитриев води със сабя в ръка щурмовата си армия...” „Още не сме дали нито една жертва – пише Васил Димитров – поради благородния жест на неприятеля да бяга пред нас...”

Превземат Лозенград, но нямат време да разгледат историческия град. Конник връчва на командира на бригадата плик със заповед: „Безспир към Бунархисар!“ „Тъпчат един след друг - разказва Васил Димитров - под светлините на запалените селища”.

Решителни са сраженията на двете неравни по количество армии – 20-милионната на Турция и на доскоро васалното петмилионно Княжество България. Довчерашните раи българи гоят вековния си поробител.

Летописецът разказва за неподнижния заградителен огън, за „огнения валяк”, за нощната артилерийска подготовка и за поддръжката на настъпващите войски: „А пред нас надолу артилерийският ураган се подема и вихровата буря на пушечния огън, който след два часа ще заредява, за да се попълни с неистовия рев от „ура” на някакви хора - лъвове и едно пълно смешение на човешки и стоманен вулкан, под които черната земя се тресеше до дълбоките си недра.”

Васил Димитров пише за сгушеното село, в което са погребани 280 заболели от холера бойци от 11. Сливенски пехотен полк:

„Тарфа, наречено по-късно
„Гробницата на сливенци”.

„Тарфа! Фатално име, <...> символ на бойно злополучие.” Селото е и „важен фортификационен пункт, непосредствено пред ключовата крепост на съблазнителния с историята си Цариград, с неговите Златен рог, Босфора, Мраморно море, Галиполи и Дарданелите.”

Композиторът Васил Димитров сътворява в Сливен песните: „Клетва-обет” и маршът „Час победен”, посветен на идеята за единение на българската нация и освобождение на поробените. Автор е на стихотворенията „Тъга”, „Нощ”, „Писмо от фронта, На Надя” и др., писани от Сърбия и България от ноември 1910 до 25 април 1916 г. Автор е и на разказа „Легенда”. Композира музиката на песните „Родина” по текст на Стилиан Чилингиров, на „Сираче”, по текст на Любомир Боевски, на училищните песни „Есен” („Няма ясен небосвод”), „Есен” („С чудна дивна красота”) и „Есен” („Повя горнякът”) и много други. Автор е на музиката и на текста на детските оперети „Хубава си, моя горо” („Поема за гората”), „Ангел-дяволът” („Уличникът”), „Горски цар” и други.

През 1910 г. с условие, че ще създаде в Сливен Детска музикална китка (втората в страната след пловдивската на Димо Бойчев), е назначен за учител в града под Сините камъни. Организиран са многобройни концерти на децата в Сливен и в страната.

Представени се детските оперети „Малката кибритопродавачка” и „Ветрената мелница” по музика на Мишо Тодоров. Стремителна и плототворна е неговата музикална, читалищна и обществена дейност. От 19 октомври 1948 г. Васил Димитров работи на доброволни начала в Сливенската гимназия „Добри Чинтулов”.

Васил Попвасилев е роден на 5 май 1885 г. в с. Градец, разположено в Котленския балкан. Баща му е учител и църковен певец. Умира твърде млад. На 13 години Васил отива в Добруджа. През учебната 1899/1900 г. е ученик в трети клас на Варненската гимназия, чийто директор е сливенският общественик Георги Гюлмезов. Приет е и в Самоковската духовна семинария, преместена през 1902 г. в София. Завършва с отличие семинарията. В столицата участва в студентските демонстрации срещу Фердинанд. Отнета му е стипендията за следване в Киевската консерватория. На 1 септември 1904 г. е учител в Добруджа заедно с Йордан Йовков.

Васил Димитров двадесет и една години ръководи Детската музикална китка и редици хорове и оркестри: два учителски към основните и класни училища, въздържателен хор към дружество „Свежест”, хор към Женското благотворително дружество „Майчина длъжност”, занаятчийски, работнически и църковен. През 1919 г. е създаден Смесения младежки хор към работническото читалище „Христо Ботев”, чийто репертоар е разнообразен – от работническите маршове и „Марсилезата” до представянето на второ действие из операта „Турандот” на Пучини. През 1938 г. е делегат на конгреса на църковните диригенти и негов председател. От 1946 до 1950 г. е преподавател в Сливенското музикално училище. През 1959 г. основава Детската музикална школа. През 1969 г. на 84-годишна възраст, по поръчение на проф. Петко Стайнов, директор на Института по музика при БАН, започва работа по монографията „История на музикалното минало в град Сливен от 1850 г. до наши дни.” За три години многотомния труд е завършен и одобрен.

На 3 октомври 1938 г. е връчена грамота на Васил Димитров, подписана от цар Борис III, за награждаването му с кавалерски кръст на Народния орден за гражданска заслуга като диригент на певческото дружество „Добри Чинтулов”. На 13 октомври 1940 г. е удостоен със званието „Почетен член на дружеството на църковните хорови диригенти в България”.

За своята дългогодишна дейност е удостоен с ордени „Кирил и Методий”, златен, I и II степен. Почетен гражданин е на Сливен, почетен член на Народния хор „Добри Чинтулов” и на Сливенската филхармония.

Васил Димитров умира на 20 февруари 1972 г.

СВОБОДАТА - ИДЕАЛ ЗА УЧЕНИЦИТЕ ОТ ПЪРВАТА СЛИВЕНСКА ГИМНАЗИЯ

Георги Димитров Христов

Есе...Кой днес пише есе? Трябва да си с по-голям жизнен опит, да си зрял, да мислиш и да разсъждаваш.

И още нещо... Мнозина пишат есета. Това не е новост. Есеистиката е достигнала до нас, но била позната още в древността, преди новата ера.

Ще опитам да пиша и аз. Дълго мислих за нея - свободата. Колко хубаво нещо е тя! Колко ценно! Как хубаво е да си свободен! Но колко трудно е да я извоюваш. И с цената на много, свидни жертви...

Моят роден град е Сливен. Бунтовен край, откърмил юначни българи. Много неща се промениха - хората, техните ценности. Само те - героите, борци за свобода, дали живота си, за да живеем днес спокойно, безмълвно ни наблюдават, мълчаливо бдят над нас, вдъхват ни живот.

Ще пиша за тях. Та нали не бива да бъдем като дърво без корени. Трябва да познаваме историята на своя град.

И така: започвам като в приказките....

Има един град - Сливен. Това е градът на стоте войводи. Това е моят роден град, градът на моите деди. И неизменна част от него са неговите герои.

Михаил Кремен

Имената им трябва да знае всеки сливенец: Михаил Кремен, Симеон Табаков, Георги Панайотов Кунков, Георги Андонов Бояджиев, Георги Димитров Чобанов, Димитър Василев Пехливанов, Иван Хайдутов, Минчо Сотиров Сотиров, Тодор Василев, Александър Михайлов Гюлмезов, Стефан Нойков и може би още други безименни герои, участници в една жестока война.

Балканската война от 1912-1913. Началото на 20. век. Време, когато Османската империя отслабва във военно-политически план, но не престава да потиска християните в европейските си провинции. И в името на големия идеал балканските християнски народи се съюзават в стремежа си за национално освобождение.

Никой българин не останал безучастен. Фронтът зовял мъжете. И нашият бунтовен край взел участие. Там, на огневата позиция се изправили съвсем млади, още неукрепнали мъже. Дългът ги зовял и те го изпълнили. Дори с цената на живота си!

Кои са те? Какво знаем за тях? Ще запомним ли имената им? Ще бъдат ли те за нас светъл пример?

И те са учили като нас в Сливенската гимназия. Неизживели своята младост, животът ги изпратил далеч, далеч - на фронтовата линия, на сигурна смърт.

С кого ли да започна? Всички имена са значими. Героят няма име, той просто е герой и живее в паметта ни.

Михаил Кремен е автор на „Романът на Яворов”, високо образован човек. Воюва на Южния фронт. Този български офицер командва взвод от 10. пехотен Родопски полк на българската армия.

Георги Андонов Бояджиев също е ученик от Сливенската гимназия. Завършва военно училище, учи право в Софийския университет. Участник в Балканската война. През периода 1931-1932 г. е бил кмет на Сливен. Бил е и председател на читалище „Зора”.

12 юни 1913 г. - Щип, Македония. Тук завършва земният път на майор Георги Димитров Чобанов, командир на рота в 11. Сливенски пехотен полк.

Димитър Василев Пехливанов, подпоручик, офицер от 11. Сливенски пехотен полк.

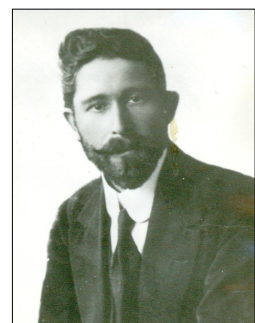
През 1913 г. в Македония при Баяз тепе загива Иван Хайдутков, отличник в Сливенската мъжка гимназия.

Балканското селце Градец ражда друг герой – генерал Божко Икономов, участник във войната, завършил Генералшабна академия в Торино, Италия. Служи в Шести артилерийски полк.

А Чудомир Кантарджиев? Колко смелост се иска да напуснеш Юридическия факултет на Софийския университет и да се включиш в освободителните борби. И каква жертвоготовност!

В 11. Сливенски полк служи и изпълнява войнския си дълг Минчо Сотиров Сотиров, ученик на нашата гимназия.

И пак село Градец. От тук е Тодор Василев, участник в превземането на Одринската крепост Айджиолу на 13 март 1913 г. Убит е на 9 юли 1913 г. около Султан тепе, Македония.

Чудомир
Кантарджиев

Много сливенци умират в тая жестока война. Сред тях е доброволецът Стефан Иванов Коларов. Пленникът от Втората балканска война е изпратен в гръцки лагер. Разболява се и умира в ужасни мъки. Може би този възпитаник на гимназията ни би станал известен химик. Но не във военни условия, а в мирно време.

Сливенци имат и лекар участник в Балканската война. Това е Александър Михайлов Гюлмезов - военен лекар в 1. дивизионна болница, в 8. артилерийски и 23. пехотен полк.

6. артилерийски полк завинаги ще помни Стефан Нойков Нойков.

С богата биография е и Атанас Радев Дяков - отличник от 1906 г. на гимназията. С името му в България свързваме първото ученическо списание „Математика” от 1908 г., много учебници и сборници. Участникът в Балканските войни е удостоен със званието „заслужил учител”. Бил е почетен член на Българското физико-математическо дружество. А колко благороден е бил този човек, за да завещае средства за подпомагане на ученици с математически способности.

Много са бойните подвизи на нашите момчета. Захари Куванджиев е награден с 2 български и 1 германски орден за храброст.

Димитър Русчев Русчев, Георги Ганев Ганев, Петър Панов Пашев... И още много смели момчета, свързали живота си с Балканската война.

Ще ги помним. Ще ги славим. Ще ни бъдат светъл пример. Ще ни поразяват със свободолюбивия си дух. Тези скромни и всеотдайни младежи са имали една единствена цел - да я има и да пребъде България. Да се преклоним пред достойните ни съгимназисти, които направиха възможен днешния и бъдещия път на родината ни. Те ни завещаха войнска чест, свободолюбие и оптимизъм.

Свободата... Велик идеал... Непосилен за крехките плещи на тези юноши. Рано пораснали. Станали мъже. Рано ги прибрал животът.

Нека помним имената им! Нека познаваме ликовете им! Защото само свободният човек е истински щастлив.

Най-достойни за героите на България са стиховете на народния поет Иван Вазов, вечни и точни за всички войни:

*Българийо, за тебе те умряха.
Една бе ти достойна зарад тях
и те за теб достойни, майко, бяха
и твойто име само кат мълвяха,
умираха без страх.*

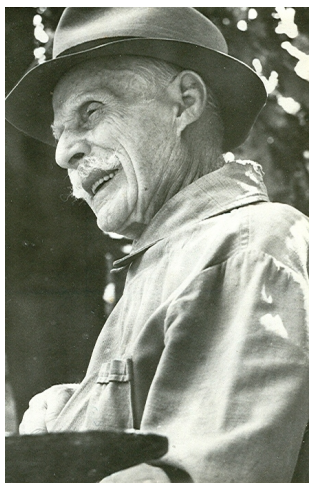
СВИДЕТЕЛСТВА ЗА БАЛКАНСКИТЕ ВОЙНИ В ХУДОЖЕСТВЕНАТА ГАЛЕРИЯ „ДИМИТЪР ДОБРОВИЧ“- СЛИВЕН

Димитър Пламенов Стефанов и Пламен Минев

Преди един век българските художници разказват в картини и скулптури историята на войната. В Художествената галерия „Димитър Добрович“ в Сливен са съхранени графики и живопис - свидетелства за Балканските войни. Военни художници са учители от Първата сливенска гимназия.

Кои са те, какъв е житейският им път? Какво са сътворили за историята на Балканската война?

Стефан Егаров

Роден е в Сливен на 26 май 1882 г. Основно образование получава в родния си град. Учи в Софийското рисувално училище (Национална художествена академия). През 1908 г. след конкурс постъпва в Мюнхенската кралска художествена академия, която завършва с отличие. Предложена му е работа в Германия. От обич към България и родния Сливен се завръща в родината и в града под Сините камъни. Учител е в Сливенската мъжка гимназия от 1915 до 1925 г. и в Девическата гимназия „Царица Елеонора“ от 1925 до 1933 г. През Балканските войни Егаров е военен художник при щаба на Трета балканска дивизия. Създава редици платна за героизма и себеотрицанието на българските войни, но и за жестокостта на войната. Художникът споделя: „Аз живея със своите картини. Найаве и насън виждам онова, което трябва да рисувам... Някак по своему празнувам раждането на всяка своя творба.“

Умира през 1973 г.

В Сливенската художествена галерия „Димитър Добрович“ са съхранени живописни творби от Стефан Егаров за българското участие в тези войни и живота на фронта.

Стефан Егаров, Войнишка фурна, живопис

Георги Хаджидимитров

Роден е в Сливен на 27 април 1883 г. Завършва Сливенската мъжка гимназия (Природо-математическата гимназия „Добри Чинтулов“), Художествена академия за изящни изкуства и Висшия институт в Анверс, Белгия. Участва в Балканските войни и създава маслени платна с военен сюжет. От 1914 до 1936 г. е учител по изобразително изкуство и френски език в Сливенската мъжка гимназия „Добри Чинтулов“.

Негови творби се съхраняват в Националната художествена галерия, в Сливенската художествена галерия „Димитър Добрович“, в Етнографския музей в столицата, в църкви и в частни колекции.

Стефан Петров

Роден е на 17 февруари 1891 г. в с. Царски извор, област Велико Търново. Завършва Художествената академия в София, специалност живопис. Учител е по рисуване от 1921 г. в Сливенската мъжка гимназия. Рисува предимно живописни акварели. Обича учителската професия и полага непрекъснати грижи за учениците. Разкрива им магията на изкуството, учи ги да разбират и обичат красотата.

Често казва на приятелите си: „Моите картини са моите деца, искам да бъдат само добри“.

Почива на 28 февруари 1950 г.

Йозеф Цобел

Завършва Академия по изкуствата в Прага. Преподава по рисуване и немски език в Мъжката и Девическа гимназия „Царица Елеонора“ в Сливен и е основател на граждански струнен оркестър.

Ученици на Цобел в гимназията са художниците Стефан Егаров и Добри Добрев. Цобел взема участие в Балканската война през 1912 г. като доброволец в Тилово управление. През 1914 г. излиза неговата книга „Българските герои. Войната 1912–1913 г.“ с 200 илюстрации. Преподава в Мъжката гимназия до септември 1905 г., след което се премества в Девическа гимназия „Царица Елеонора“ и остава там до 1921 г.

Никола Георгиев Поппетров

Роден е на 9 април 1884 г. в Дупница. През 1908 г. завършва Държавното рисувателно училище (Национална художествена академия), специалност живопис. Работи като учител по рисуване в Сливенската мъжка гимназия. Участва в Балканските войни от 1912-1913. След войните продължава да работи като учител по рисуване, но

през 1920 г. е уволнен за прогресивна дейност. Премества се със семейството си в София. Посещава Франция, Чехия и Турция. (1924-1935), където рисува. Устройва изложба в гр. Анкара. След завръщането си в България (1935) се установява в Кюстендил, където учителства до пенсионирането си. Изявява се в областта на портрета, битовата картина и натюрморта.

В Художествената галерия „Димитър Добрович“ – Сливен се съхраняват творби на художниците Атанас Кавръков и Сирак Скитник.

Атанас Кавръков

Роден е на 6 февруари 1877 г. в Сливен. Влечението му към рисуването се проявява още през детството.

През 1904 г. заминава в Габрово, където работи дърводелство, а в свободното си време учи дърворезба и иконопис. През 1909 г. работи в родния си град, но поръчките му са отвсякъде: Старазагорско, Търновско, Бургаско, Карнобатско, Ямболско, Елховско. Изографисва предимно църкви. Заедно с чеха Йосиф Цобел реставрират иконите в една от най-старите църкви на Балканския полуостров „Св. София“ в Сливенския квартал „Ново село“. Неговата сръчна ръка оставя следи в почти цяла Югоизточна България.

Произведенията му са в близо петдесет селища.

Скиците му с молив от Балканските и от Първата световна война са дълбоко хуманни и прочувствени – „Холерни бараки“, „Бежанци“, „На пост“, „Боят при село Сборско“. Създава общо над 30 скици.

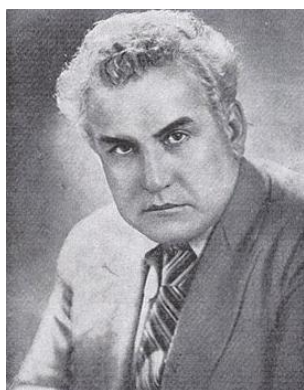
Почива на 8 януари 1956 г.

Сирак Скитник

Поет, художник, театрал, общественик, журналист.

Роден е на 22 октомври 1883 г. в Сливен с името Панайот Тодоров Христов. От 1898 до 1903 г. учи в Богословското училище в София. Учителства в Никопол и в

родния Сливен. През 1908 г заминава за Петербург (Санкт Петербург, Русия), учи живопис и остава там до 1912 г.

Участва в Балканските и в Първата световна в 11. Сливенски пехотен полк. През ноември 1915 г. е ранен в дясната ръка, а в белия му дроб засяда парче шрапнел. Награден е със златен Кръст за храброст.

Сливенската художествена галерия притежава 40 негови картини.

През 1923-1924 г. той е драматург и артистичен секретар на Народния театър. На 25 януари 1929 г. цар Борис III подписва указ за създаване на Радио София. Сирак Скитник е назначен за началник на радиоразпръскването в България и главен уредник на Българското радио.

Почива на 5 март 1943 г. в София.

В Художествената галерия „Димитър Добрович” в Сливен се съхраняват снимки на скулптури творби, посветени на Балканските войни на хужниците:

Ангел Спасов, скулптор

Роден е в Плевен през 1884 г. През 1904 г. постъпва в Рисувалното училище в София, където учи живопис при проф. Иван Мърквичка и скулптура при проф. Жеко Спиридонов. През последните две години на обучението си (1910 - 1911 г.) посещава Венеция, Флоренция и Рим. Член е на дружеството „Съвременно изкуство” и на сдружението „Севернобългарските художници”. Живее и работи в Плевен до смъртта си. Умира на 24 декември 1974 г.

Първите му творчески стъпки съвпадат с времето на Балканските войни и на Първата световна война. Скулптурните композиции от този период са малки по размер творби с етюдно-импресионистичен характер.

Иван Лазаров

Иван Лазаров е роден на 2 октомври 1889 г. в Карлово. През 1912 г. завършва Държавното художествено училище, специалност скулптура. Специализира в Академията за изобразителни изкуства в Мюнхен и в Художествената академия в Дрезден като стипендиант на Министерството на просвещението.

През 1919 г. е учител по рисуване в София, а по-късно и преподавател по скулптура в Държавната художествена академия. През 30-те години е избран за ректор на Държавната художествена академия и остава на този пост до 1945 г.

След Девети септември 1944 г. попада в затвора и прекарва 4 дни в килия, пълна до глезените с вода. Освободен е от академик Тодор Павлов. През 1949 година основава Института за изкуствознание при БАН и е негов директор до края на живота си, 4 ноември 1952 г.

В българската армия през Балканските войни се намират десетки художници и скулптори. Те са богато надарени с талант и с него увековечават безпримерните подвизи в художествени картини. Създават и страшното лице на войната. Творбите им са най-ценните свидетелства както за историята на войната, така и за изобразителното изкуство.

СИНОВЕ НА СЛИВЕН ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕТО НА ПОРОБЕНИТЕ БРАТЯ

Полина Господинова и Живко Попов

В летописа на всеки народ има събития и личности с непреходна стойност. Писаното слово е най-сигурното средство да останат в паметта на поколенията. Възпоменанията, които не са записани, избледняват с времето. Събитията и личностите, свързани с Балканските войни, заслужават да бъдат припомнени, за да се докоснем до мъдростта на миналото. Сливенският писател Константин Константинов поетично определя връзката между минало и настояще: „Годините застават край пътя на времето, вдигат ръка и отдават почит на неговото минало...” Френският маршал Фош пише: „Народите не рискуват да загинат, освен когато загубят паметта си”. Това са думи предупреждение. Нужно е да съхраним миналото си, да помним предците си, защото те ни дават сила. Нужно ни е да познаваме миналото, за да разберем настоящето.

Синовете на Сливен са силни, борбени родолюбци, които дават живота си и всичко, което имат, за да бъде България с възходящо настояще и бъдеще и ние, българите, да не живеем в сянката на по-могъщите държави. Днешният ден е труден и нерадостен, ние съществуваме в сянката на политици, които не отстояват интересите на народа си.

Всеки човек се пита защо са „синове”, с какво го заслужават, защото, за да си „син”, трябва не само да обичаш и да си верен на своята кауза, но и да си готов да се жертваш за нея. Точно такива са Стефан Коларов, Добри Бояджиев, Чудомир Кантарджиев, Петър Папанчев, Георги Долапчиев, Александър Попов и Георги Костичков – примери на истински алтруисти, готови да жертват всичко в името на едно добро бъдеще, но не за себе си, а за бъдещите поколения.

Георги Долапчиев по време на Балканската война, въпреки че е народен представител, се записва доброволец. Организира 1 000 коли за превозване на храни и боеприпаси по направление Сливен – Одрин.

Балканските войни бележат един от най-драматичните и героични периоди в българската история. Прочетохме множество документи и публикации, открихме и записахме съдбите на достойни хора.

На 18 октомври 1912 г. започва пешеходният преход на доброволеца Стефан Иванов Коларов до Чаталджа, за да стигне и да участва в сраженията.

Животът не е толкова лесен, колкото очакваме да бъде, но това не означава, че трябва да спрем да следваме мечтите си. **Стефан Коларов** е истинско доказателство

за човек, който може би има нормален живот, но решава да осъществи мечтата си – да се бори за обединението на България. Такива са и предсмъртните му думи. Тежко болен, в страшни мъки и болки той казва, че „не съжалява, че е постъпил доброволно в армията, за смъртта си и за всичко друго, освен за това, че не е видял осъществена мечтата си - Обединена България”. Интересно как само някакви си предсмъртни думи са достатъчни да вникнем в същността на този човек, за да видим чистите му мечти и желания, които не

са само негови, но и на всеки един българин от онова време. Стефан Коларов е пленен през Втората балканска война и е изпратен в гръцки пленнически лагер. Тежките условия и жестокостта на победителите са причина да се разболее и да умре в ужасни мъки. Днес неговият преход до Чаталджа е описан в прекъснатия дневник, публикуван от сестра му Щилияна. Роден е в Сливен през 1889 г. Стефан Коларов завършва Сливенската мъжката гимназия и химия в Софийския университет.

Добри Бояджиев е друг достоен син на града под Сините камъни. Роден е на 24 февруари 1858 г. в Сливен. Завършва първия випуск на Военното училище в София, получава юридическо образование в Русия. Със заповед на генерал-губернатора на Източна Румелия № 241 от 18 ноември 1880 г. Добри Бояджиев е назначен за съдия на Сливенския околийски съд. В Българската армия работи като военен следовател и прокурор и достига до чин

подполковник. Той е общински съветник. Народен представител е в IX Обикновено народно събрание. Детронатор е на княз Александър I, осъден. Помилван е от княз Фердинанд. На 28 юли 1894 г. е избран за кмет на града. Три мандата е кмет до 1912 г., когато подава оставка. На 5 октомври 1912 г., първият ден на Балканската война - Добри Хаджипетров Бояджиев завещава имотите си на Сливенската община от фронта. Дарява къщата си за музей и библиотека и средства за стипендия за висше образование. Завещава ценни книжа и суми за създаване на висше техническо училище в родния си град. През 1929 г. прави дарение на гимназия „Добри Чинтулов” за издръжка на бедни и способни ученици. Умира на 24 март 1933 г.

Волята на дарителя за сградата, определена за музей и читалище, не е изпълнена. На зданието няма никакъв знак за дарението на Добри Бояджиев. През 1951 г. даренията са одържавени. В Сливен през 1986 г. е открит Инженерно-педагогическият факултет към МЕИ (ТУ) - София. Там няма памет за дарението на сливения юрист.

Чудомир Кантарджиев доказва, че не е от значение това, какъв си по професия, а какво сърце носиш в гърдите си. Той е пример за човек с боен дух, готов да се жертва безкористно. Занимава се с театър и е учител. Участва в подготовката на Илинденско-Преображенското въстание, 1903 г. Въстание, което му струва работата. И все пак той продължава да се бори за свобода. Завършва Сливенската мъжка гимназия и постъпва в Юридическия факултет на Софийския университет, участва в студентски демонстрации за академична свобода.

Чудомир Кантарджиев е истински пример за човек на науката и изкуството, който обича красотата и хармонията, но все пак с буйна кръв, противопоставяща се на потисничеството. Кръв, по силна от него, кръв, която е готова да се пролее в името на народа и на възвишената идея за единението на България. Чудомир Кантарджиев отива в Швейцария, за да учи машинно инженерство. По същото време избухва Балканската война (1912 – 1913 г.) и той се записва като доброволец в Неврокопската партизанска чета на Македоноодринското опълчение. В сраженията си четниците успяват да освободят Разлог и Гоце Делчев. По време на Първата световна война (1915-1918) той е редник в българската армия. На 17 септември 1924 г. е убит от наеман убиец в центъра на Пловдив.

Готов да се жертва по всякакъв възможен начин, Чудомир Кантарджиев не пропуска и една възможност, за да докаже любовта си към родината.

Един от най-ярките примери на жертвоготовност и вяност към родината е и **Петър Папанчев**. Той е една от най-експанзивните и колоритни личности сред дейците на политическите партии и политическия печат в Сливен. Израства в многолюдно семейство, със силен патриотичен дух и революционни традиции. Неговата фамилия дава много жертви за свободата и независимостта на България. Голяма част от неговото семейство са волонтери през 1828 – 1829 г. в руската армия, сетне участват във въстанически движения, съратници са на Хаджи Димитър. В Априлското въстание от 1876 г. един от братята на Папанчев е убит в сражение на четата на Стоил войвода. Друг негов брат е опълченец и загива в епичните боеве на връх Шипка. В Сръбско-българската война от 1885 г. това семейство дава отново жертви. Съдбата на фамилията

му показва какво значи да си готов да жертваш себе си в името на общото благо. Израстването на Папанчев в такова семейство повлиява идейното оформяне на този патриот. Той е човек, изпълнен с любов към родното и верен на себе си в стремежа към освобождение на българите. Народен представител е с най-продължителен парламентарен стаж на депутат от сливения край. Многократно е избран за окръжен и общински съветник.

В Балканските войни е в доброволческия отряд, заедно с двамата си синове. В напреднала възраст той става образец за човек, чийто живот е посветен на българите.

Различни по професия и по обществено признание са участниците в Балканските войни. Редом до земеделеца стоят учени, общественици, творци, дейци на просветата и културата.

За **Александър Попов** свободата и жертвоготовността стоят над всичко. Интересна е биографията му. Роден е в Сливен на 8 март 1871 г. Завършва Мъжката гимназия. Работи като писар в Сливенската митрополия и като деловодител в читалище „Зора”. Собственик е на първия автомобил в Сливен, закупен през 1893 г. Създател е на Художествената галерия в града. Участва с публикувани документи за Възраждането в Юбилейния сборник на читалище „Зора”. Учредител е на Съюза на народните читалища и на Дружеството за икономическо повдигане на гр. Сливен. Участва в Балканската и в Първата световна война. Умира през 1920 г.

Театралното дело в Сливен бележи първата си постановка през 1860 г. Балканската война избухва и почти всички артисти са мобилизирани. Сред тях и **Георги Костичков**. От 23 септември 1912 г. до 10 януари 1913 г. той участва в Балканската война. Служи във временната етапна болница.

Роден е на 14 април 1895 г. в Сливен. Още от шести гимназиален клас (10. клас) се увлича от театъра. Става ръководител на Сливенската театрална трупа. Инициатор и основоположител е на първия Приказен театър в България.

Няма селище в Сливения край, което да няма участници в Балканските войни. И нашите прадеди са воювали за свободата на поробените си събратя. Разказахме за хора на честта, за да почетем с достойнство паметта на хилядите участници в Балканските войни.

БЪЛГАРИ, ПРОГОНЕНИ ОТ РОДНИТЕ ОГНИЩА

Павлина Стоянова и Николай Тодоров

Годината 1913 бележи нови погроми над българите в Източна Тракия, Вардарска и Егейска Македония и Южна Добруджа. Букурещкият мирен договор, сключен на 28 юли (10 август) 1913 г., се измерва с човешката трагедия на хиляди българи, останали без дом, без вяра и без надежда. Много напускат родните си места, които са останали извън пределите на българската държава и се отправят към майка България.

Сведения за съдбата на едно от бежанските семейства, семейство Мирчеви, получихме от техния внук Иван Димитров. Семейството на дядо му Иван Димитров Мирчев напуска с. Чопкьой (Чопово) в Източна Тракия, Одрински вилает, Турция. Според етнографско проучване, издадено в Константинопол през 1878 г., селото е с 340 домакинства и 1 758 жители българи. Професор Любомир Милетич отбелязва, че през 1912 година в селото живеят 400 български семейства или 2 191 души. След оттеглянето на Българската армия селото е опожарено.

От семейство Мирчеви бягат бащата Димитър, майката Султана и трите им деца. С тях тръгват и семействата на двамата братя на Султана. Хиляди бежанци вървят по пътя на обречените.

Техният внук помни разказите на роднините си за страшните и жестоки времена. Озверените башибузуци с бой гонят българите с усилен марш да вървят, без почивка. Уморените и немощните са безмилостно и жестоко избивани. В зверствата са включвани изваждане на очи, измъкване на езици, рязане на женски гърди, хвърляне на живи хора в кладенци или горещи пещи, набиване на кол и пр. Малки деца са хващани за краката и умъртвявани, като са удряни в земята. Пеленачетата са убивани с камъни. Навсякъде, на площ от километри са труповете на измрелите деца. Разложени и непогребани човешки трупове, оглозгани от диви животни детски тела остават след отминаващите колони.

Семейството на Иван Мирчев и неговите близки най-напред се установяват в гр. Ямбол. В града се пуска слух, че турците ще дойдат и ще стане страшно. Тогава Иван Мирчев е на около 30 години, най-голямото дете е на около 6 години. Семейството се разделя – братът на Султана се отправя към Пловдив и се установява там. Семейството на Иван Мирчев продължава към Сливен и се заселва в града. Иван Мирчев воюва в края на Втората балканска война и в цялата Първа световна война. На фронта бушува

холера. Споменът за дядо Иван е, че се е предпазил от тази болест с непрекъснато ядене на чесън в голямо количество и пиене на ракия.

Сливенският градски съвет отстъпва малък парцел за построяване на къща в южната част на Сливен. През 1924 г. е създаден нов квартал за заселване на преселниците. Така се създава т. нар. „бежански квартал”, на мястото на кв. „Даме Груев”.

Повечето жени, които живеят в бежанския квартал и са напуснали родните гнезда, до края на живота си не свалят черните кърпи от главите си. Всички имат избити деца и роднини.

Къщата, която си построява Иван Мирчев, се намира срещу сградата на завод „Иван Лилов” (стария Консервен завод). Днес това място е застроено с жилищни блокове.

След време семейството напуска този квартал – навремето названието „бежанец” не е звучало добре. Закупуват от Петър Драгиев лозе и друга земя в местностите „Дивичково”, „Саръмеше”, „Стрелбището” и други. Занимават се с пипиниерство (лозарство). Отглеждат и арпаджик с търговски цели. Притежават две крави и един кон.

Първата къща, която си купуват, е в квартал „Комлука”. След това се установяват на ул. „Московска”, в съседство с Клуцохорското училище (Второ основно училище „Христо Ботев”).

След като се устройва в Сливен, семейството се увеличава с още три деца. Те израстват, създават семейства и си изграждат домове. В старата къща остава Иван Мирчев с най-големия си син и неговото семейство. Общо внуците на Иван Мирчев са девет, правнуците - единадесет. Повечето от тях живеят в Сливен, а някои са в София, Пловдив и в чужбина.

Иван Мирчев почива през 1959 г. на около 65 години. Султана доживява до 92 години и умира през 1978 г.

В Сливен живеят много наследници на българите с корени от Тракия.

През 2004 г. Тракийското дружество в Сливен постави паметна плоча на загиналите за Одрин. Изработена е от мрамор, монтирана е върху морена, на бул. „Стефан Караджа” до църквата на Тракийското дружество. Направена е със средства от дарения. Има следния надпис: „Вечна памет на загиналите при Одрин. Тракийско дружество, Сливен, 2004 г. В знак на признателност към героите, загинали за свободата на България”

На 19 януари 2012 г. е осветен храмът „Свети цар Борис Първи – Михаил Покръстител“, построен с дарени средства от потомци на бежанците. Стотици сливенци почитат храмовия празник. Присъстват много млади хора – наследници на тракийски българи. Един младеж споделя: „Тук съм, защото си мисля, че тази църква е част от родната земя на моите баба и дядо от Лозенград“.

От 20-те години на XX век тракийските българи и българската общественост, заедно с армията и църквата, отбелязват тържествено в цялата страна 26 март като ден, посветен на Тракия. С Постановление № 62 от 2006 г. този ден е признат официално и от българското правителство като Ден на Тракия.

ДА ПРЕНЕСЕМ ПАМЕТТА НА ОСВОБОДИТЕЛИТЕ В БЪДЕЩЕ

Жени Жечева и Николета Вълкова

През 2012 и 2013 година цяла България ще чества 100 години от Балканските войни. Създаден е Национален инициативен комитет за честването на 100 години от Балканските войни (1912 – 1913 г.). Подготвяме конференции, изложби, публикуват се издания на историци.

Вековният юбилей ще отбележат и други държави участнички във войните.

Ние, учениците от Природо-математическата гимназия „Добри Чинтулов” в Сливен, проучваме имената на потомци на участниците в Балканските войни, за да честваме годишнината с тях. Като сливенци ще почетем и окичим с цветя паметници и паметни места, за да отбележим 100-годишния юбилей, чиято кулминация е на 5 октомври 2012 г. В знак на почит и признателност, за да е вечна паметта на българските войни и доброволци, загинали и воювали за свобода, признателните сливенци изграждат паметници за тях.

В памет на загиналите сливенски артилеристи по бойните полета във войните за национално обединение през 1912-1913 г. и 1915-1918 г. по предложение на подполковник Стефан Сотиров (произведен в чин генерал), началник на 6. артилерийско отделение през 1923 г., с дарения от войници и офицери от 105 044 лв. е изграден паметник на артилериста, открит на 21 ноември 1926 г. Скулптурна фигура на войник с оръдие, в пълно бойно снаряжение, сочещ с ръка на юг към Одрин. Заедно с имената на 379 загинали – генерали и офицери, подофицери, канонири, бомбардири и войници, е изписано: „На тези, които останаха да ни чакат по бойните полета”.

Изписани са имена на славата от Балканските войни: Ак-Бунар, Мезалък, Провадия, Кайпа, Чаталджа, Калфа, Одрин, Кукуш, Калиново, Лахана, река Саз, Сали-Ага, Кресненско дефиле, Симитли, Горна Джумая, връх Киселица, Страцин, Върбово, Сурдулица... Следват и имената на местата с кървави сражения през Първата световна война.

Издялан е Георгиевски кръст като дар от живите за загиналите храбреци във войните 1912-1913 - Балканската война и 1915-1918 - Първата световна война.

В памет на загиналите войни от 7. Сливенски конен полк е открит паметникът, наречен „Орлето”. Автор на паметника е скулпторът Никола Димитров. Панайот Ципоранов го отлива. Изграден е с дарения от сливенските граждани. Открит и осветен

е на 28 ноември 1928 г. от Сливенския митрополит Иларион. През 1996 г. паметникът е обновен с крупни дарения от Националния дарителски фонд „13 века България”, от Община Сливен, от командването на Трета армия и от клуб „Отворено общество” – Сливен. На мястото, където днес се издига паметникът с орел, обграден с вериги, направени от конски подкови, преди се е намирал малкият рубеж на 7. конен Сливенски полк.

Надписът на плочата на гърба на паметника говори и за полка, и за подвига, и за признателността:

“1912–1918

Конници – хала от цвил, звон,
ура, тропот и трясък...

Подвиг славен

от саблен блясък! Поклон!

5 офицери, 5 подофицери и 82 конници

Чорлу, Букова глава, Лерин, Върбени

Баница, Томорос, Охрид, Ресен.

7. к. форм. Добрич 1.8.1901 г.

разф. Сливен 1.3.1928 г.

На 20 март 1939 г. по предложение на директора на Сливенската мъжка гимназия „Добри Чинтулов” Захари Измирев е поставена паметна плоча на загиналите учители от гимназия „Добри Чинтулов” във войните за национално обединение: Димитър Панайотов, Михаил Сапунов, Коста Петров (в Балканските войни - б. а.) и Иван Русев (в Първата световна война - б. а.). Плочата е осветена на празника на училището – 22 март. След 9 септември 1944 г. плочата е снета и се съхранява в музея на училището.

До сградата на Обединената българска банка в Сливен, в една ниша е поставена паметна плоча с имената на кавалерите на Ордена за храброст. Ето техните имена от времето на Балканските войни 1912 – 1913 г.:

Димитър Гицов - загива при атаката на Чаталджа;

Илия Неболиев - загива при боевете за Солун, 1913 г.;

Георги Михайлов - загива при с. Арнауткьой, 1913 г.;

Никола Страхилов и Кубрат Костов - загиват при Чаталджа;

Димитър Гаргаричев - загива в сраженията около Трън;

Яков Янков - загива в боевете при Солун, 1913 г.

На 15 октомври 1965 г. е открит бюст-паметник на летеца Христо Топракчиев, загинал през 1912 г. Бюстът е откраднат през 1993 г. На същия ден през 1998 г. е открит новият бюст на летеца, изработен от бял камък, дело на скулптора Николай Султанов.

През 2004 г. Тракийското дружество в Сливен поставя паметна плоча на загиналите за Одрин. Изработена е от мрамор, монтирана е върху морена, на бул. „Стефан Караджа” до църквата на Тракийското дружество. Направена е със средства от дарения. Има следния надпис: „Вечна памет на загиналите при Одрин. Тракийско дружество, Сливен, 2004 г. В знак на признателност към героите, загинали за свободата на България.”

На 26 май 2008 г. е открита паметна плоча на Борис Дрангов от мрамор. Поставена е на улица „Дрангов”, близо до Военната болница. Скулптор е Николай Султанов. Размерите ѝ са: 0,50/0,70. За създаването ѝ са събрани дарения.

През Балканските войни Борис Дрангов е назначен за началник-щаб на 1. бригада от Първа Софийска пехотна дивизия. Ръководи атаката при Гечкенли и атаката при Чаталджа. Участва в боевете при Одрин. Първата световна война заварва полк. Дрангов като командир на 5. Македонски пехотен полк. На 26 май 1917 г. при завоя на р. Черна противников снаряд слага край на неговия живот. Посмъртно Дрангов е удостоен със званието полковник.

На 19 януари 2012 г. е осветен храмът „Свети цар Борис Първи – Михаил Покръстител“, построен с дарени средства от потомци на бежанците. Стотици сливенци почитат храмовия празник. Присъстват много млади хора – наследници на тракийски българи. Един младеж споделя: „Тук съм, защото си мисля, че тази църква е част от родната земя на моите баба и дядо от Лозенград“.

Паметник на загиналите в Балканските войни и в Първата световна война има и в с. Стоил войвода, Област Сливен. Открит е на 1 януари 1924 г. Надписът на него гласи: „За падналите по бранните полета за народната чест на века; Вечна слава ще шепнат идните поколения, за безсмъртен пример за подражание ще служат те за ония, които високо ценят значението и стойността на обединена БЪЛГАРИЯ. Поклон, вечен поклон пред вам, герои" "От признателните ви съселяни" (имената на загиналите).

Осемдесет и осем военни паметници са регистрирани в Област Сливен.

В Клуцохорските и Новоселските гробища са намерили вечен покой и участници в Балканските войни. Записахме 23 имена.

Проучването на воените паметници в Сливен е част от ангажимента ни да пазим и да пренесем в бъдещето паметта на сражавалите се офицери и войници за освобождението и единението на българите.

Военните паметници в Сливен преминават през годините в настоящето и бъдещето. Те са свидетелствата на бъдещите поколения за величието на българските офицери и войници и гордостта на съвременниците. В паметниците присъства миналото, настоящето и бъдещето.

ПОСЛЕСЛОВ

Повече от едно столетие Сливенската гимназия „Добри Чинтулов” формира родолюбци.

В годините на изпитания учители и ученици се вдъхновяват от чувства на патриотизъм и обричат живота си на България.

В юбилейната година учениците от Природо-математическата гимназия „Добри Чинтулов” написаха страници за Балканските войни.

Учителят по история Таня Еленска предложи конкурсните теми на учениците за националния исторически конкурс „Балканската война 1912 – 1913 г. – война освободителна” да издадем в книга. Идеята бе подкрепена от старши експерта по гражданско образование госпожа Кристияна Станкова от Регионалния инспекторат по образование в Сливен и от директора на гимназията госпожа Мариана Милева.

За създаването на материалите са използвани публикации, документи и снимки, съхранявани в Читалище „Зора 1860”, в Държавния архив, в Художествената галерия „Димитър Добрович” и в Регионалния исторически музей в Сливен.

Литературни редактори на тектовете са учителите па български език и литература в гимназията Веселина Тонева, Веселина Симеонова, Тодор Камбуров, Петя Дончева и Радостина Паскова.

Научен ръководител на „Интервю с д-р Стефан Лесицов, син и внук на командири на Сливенски бойни части” е госпожа Кета Пирдопска. На всички останали реферати, есета и очерци научен ръководител е Цвета Башева.

Цвета Башева

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА И ДОКУМЕНТИ

1. Ангелов, П. и др. Проблеми и събития, С., 1993 (с.182)
2. Башева, Ц. и Ив. Иванов. Календар на ПМГ „Добри Чинтулов”, С., 2008
3. В- „Българска армия”, юбилеен брой, 05.10.2007
4. В. „Сливенски новини”, № 2, 2012
5. В. „Сливенско дело”, № 23 и 32 от 2004; № 18 от 2008 и № 6, 16.02.2010
6. Генчев, Н. и др. Тринадесет века в мир и бран, т. II, С. 1980
7. Георгиева С. Народният представител с най-продължителен стаж , в. „Сливенско дело”, № 12, 1994
8. Дечев, Н. Личности и документи (Сборник архивни документи), С., 2007
9. Димитров, И. Спомен за Иван Мирчев и неговото семейство
10. Държавен архив – Сливен, ф. 46 К, Сливенско градско общинско управление 1878 – 1944 г.
11. Държавен архив – Сливен, ф. 923, Личен фонд на Васил Димитров 1885 – 1972
12. Държавен архив – Сливен, ф. 925, Личен фонд на Георги Арнаудон 1903 – 1997
13. Държавен архив – Сливен, ф. 845, Личен фонд „Динко Карагъзов”
14. Държавен архив – Сливен, ф. 858, Личен фонд „Георги Костичков 1895 – 1971” г.
15. Държавен архив – Сливен, ф. 80, Първо средно политехническо училище „Добри Чинтулов“ – Сливен 1944–1999
16. Държавен архив – Сливен, ф. 93К, Сливенска мъжка гимназия „Добри Чинтулов“ – Сливен 1878–1948
17. Държавна агенция „Архиви”, ген. Георги Вазов
18. Иванов, И. и Ц. Башева. Доколкото знаем за тях, т. I и II, С., 2004
19. Илиев, И. Паметни битки и сражения, С., 1993
20. Коларов, А. Прекъснат дневник, в. „Сливен”, № 8, 2001
21. Курдова, С. и С. Стефанов. Сливен във фотографията от средата на XIX до средата на XX век, С., 2008
22. Лесицов и др. История на 11. Сливенски пехотен полк, С., 1940
23. Милетич, Л., акад. Разорението на тракийските българи през 1913 година, Българска академия на науките, София, Държавна печатница, 1918 г.; II фототипно издание, Културно-просветен клуб „Тракия” -София, С., 1989

24. Мирчева, К. По стъпките на бежанците от Беломорска Тракия. Бежанци, снимка
25. Пейчев, А. и др. Българска бойна слава. С., 1999
26. Руменин, Р. „Офицерският корпус 1879 – 1944 г.”, т. 1-7, С., 1996
27. Табаков, Н „Юбилеен сборник на Сливенската мъжка гимназия”, С., 1934
28. Художествена галерия „Димитър Добрович” в Сливен: Ст. Егаров ”Войнишка фурна”, „Хирургия през войната”; Г. Хаджидимитров „Войник”, „Загинал войник”, „Окоп”, А. Кавръков „Авнопортрет, „Портрет на войник”, „Портрет на сръбски офицер”, „Санитарен пункт на фронта, 1913 г.”, „Бежанци, 1913 г.”; „С. Скитник на фронта”; фотоси на скулптури на А. Спасов „Хляб за момчетата” и на Ив. Лазаров „Пак на война” и „Те победиха”
29. Янакиева, В. и др. Съзидатели, С, 2008

Интернет:

[http://bg.wikipedia.org/wiki/Георги Тодоров](http://bg.wikipedia.org/wiki/Георги_Тодоров)

[http://www.geni.com/people/ген. Петър Мидилев](http://www.geni.com/people/ген_Петър_Мидилев)

[http://pehota.start.bg/article.php?aid_Ген. Радко Димитриев](http://pehota.start.bg/article.php?aid_Ген._Радко_Димитриев)

[http://bg.wikipedia.org/wiki/Никола Иванов \(генерал\)](http://bg.wikipedia.org/wiki/Никола_Иванов_(генерал))

**БАЛКАНСКАТА ВОЙНА
1912 – 1913 Г. –
ВОЙНА ОСВОБОДИТЕЛНА**

2012 г.

**Съставител:
Цвета Башева**

**Издава
Природо-математическа гимназия „Добри Чинтулов”
Сливен**